

Znak:
KD.5140.6.6.2024.RSJ267

Data:
30.09.2026

Adres zabytku:

Antoniówka Komarowska, gm. Komarów-Osada
Wolica Śniatycka, gm. Komarów-Osada
Kolonia Cześniki, gm. Sitno
(pow. zamojski)

DECYZJA

Na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a, art. 9 ust. 1, art. 89 pkt 2, art. 91 ust. 4 pkt 3 i pkt 4 oraz art. 93 ust. 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm. - dalej: „u.o.z.o.z.”) oraz art. 104 § 1 i § 2 ustawy z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. 2025 poz. 1691 - dalej: „K.p.a.”) – po przeprowadzonym postępowaniu administracyjnym z urzędu, wszczętym postanowieniem Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (dalej: „LWKZ”) z datą 08 kwietnia 2024 r., znak: KD.5140.6.6.2024, w trybie art. 31 § 1 K.p.a. - w związku z żądaniem Stowarzyszenia „Bitwa pod Komarowem” reprezentowanego przez Pana Tomasza Dudka (prezesa Stowarzyszenia) oraz Pana Roberta Kowalskiego (sekretarza Stowarzyszenia), wyrażonym we wniosku tej organizacji społecznej z datą 28 grudnia 2023 r oraz tożsamym wniosku właściciela nieruchomości na działce nr ew. 126/1 w Wolicy Śniatyckiej (data wpływu do kancelarii WUOZ w Lublinie: 11 stycznia 2024 r., wniosek uzupełniony w dniu: 01 stycznia 2024 r.)

Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków orzeka

- wpisać do rejestru zabytków województwa lubelskiego następujący zabytek nieruchomy: krajobraz kulturowy pola bitwy pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r., obejmujący część obszaru, którego granice zostały oznaczone na szkicu stanowiącym integralną część opinii eksperckiej Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 28 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP. Granice w/w wpisu do rejestru zabytków zostały oznaczone (kolorem czerwonym i szrafowaniem) na załączniku graficznym - obejmują nieruchomości zarejestrowane w ewidencji gruntów i budynków powiatu zamojskiego jako niżej wymienione działki, położone w obrębach ewidencyjnych:**

ul. Archidiakońska 4
20-113 Lublin

tel./fax: 81 532 90 35
tel.: 815325937

e-mail: info@wkl.lublin.pl
ePUAP: /WUOZL/SkrytkaESP

<https://www.gov.pl/web/wuoz-w-lublinie>

e-doręczenia: AE:PL-24680-17436-BDVJH-17

- **Kolonia Cześniki (gm. Sitno):** 062009_2.0003.260, 062009_2.0003.261, 062009_2.0003.262, 062009_2.0003.299/2, 062009_2.0003.263 (część działki),
- **Wolica Śniatycka (gm. Komarów-Osada):** 062003_2.0024.123 (część działki), 062003_2.0024.212/6, 062003_2.0024.213, 062003_2.0024.214, 062003_2.0024.216, 062003_2.0024.217/1, 062003_2.0024.218, 062003_2.0024.220 (część działki), 062003_2.0024.315 (część działki), 062003_2.0024.455 (część działki), 062003_2.0024.124, 062003_2.0024.125/1, 062003_2.0024.125/2, 062003_2.0024.127/1, 062003_2.0024.127/2, 062003_2.0024.128/1, 062003_2.0024.128/2, 062003_2.0024.129, 062003_2.0024.130, 062003_2.0024.131, 062003_2.0024.132/1, 062003_2.0024.132/2, 062003_2.0024.133, 062003_2.0024.134, 062003_2.0024.135, 062003_2.0024.136, 062003_2.0024.137, 062003_2.0024.138, 062003_2.0024.139, 062003_2.0024.140, 062003_2.0024.141/1, 062003_2.0024.141/2, 062003_2.0024.142/1, 062003_2.0024.142/2, 062003_2.0024.143, 062003_2.0024.144, 062003_2.0024.145, 062003_2.0024.146, 062003_2.0024.147, 062003_2.0024.148, 062003_2.0024.149, 062003_2.0024.150, 062003_2.0024.151, 062003_2.0024.152, 062003_2.0024.153, 062003_2.0024.154, 062003_2.0024.155, 062003_2.0024.156, 062003_2.0024.157, 062003_2.0024.158, 062003_2.0024.159, 062003_2.0024.160, 062003_2.0024.161, 062003_2.0024.162, 062003_2.0024.163, 062003_2.0024.164, 062003_2.0024.165/1, 062003_2.0024.165/2, 062003_2.0024.166, 062003_2.0024.167, 062003_2.0024.168, 062003_2.0024.169, 062003_2.0024.170, 062003_2.0024.171, 062003_2.0024.172, 062003_2.0024.173, 062003_2.0024.174, 062003_2.0024.175, 062003_2.0024.176, 062003_2.0024.177, 062003_2.0024.212/5, 062003_2.0024.212/7, 062003_2.0024.212/8, 062003_2.0024.215, 062003_2.0024.217/2, 062003_2.0024.219, 062003_2.0024.221, 062003_2.0024.222, 062003_2.0024.223, 062003_2.0024.224, 062003_2.0024.225, 062003_2.0024.226, 062003_2.0024.227, 062003_2.0024.228, 062003_2.0024.229, 062003_2.0024.230, 062003_2.0024.231, 062003_2.0024.232, 062003_2.0024.233, 062003_2.0024.267/2, 062003_2.0024.268, 062003_2.0024.269, 062003_2.0024.270, 062003_2.0024.271, 062003_2.0024.272, 062003_2.0024.273, 062003_2.0024.276, 062003_2.0024.277, 062003_2.0024.278, 062003_2.0024.279/1, 062003_2.0024.279/3, 062003_2.0024.279/4, 062003_2.0024.280, 062003_2.0024.281/1, 062003_2.0024.281/2, 062003_2.0024.282, 062003_2.0024.283, 062003_2.0024.284, 062003_2.0024.285, 062003_2.0024.286, 062003_2.0024.287, 062003_2.0024.288, 062003_2.0024.289/1, 062003_2.0024.289/2, 062003_2.0024.290, 062003_2.0024.291, 062003_2.0024.292, 062003_2.0024.293, 062003_2.0024.294, 062003_2.0024.327, 062003_2.0024.328/1, 062003_2.0024.329/1, 062003_2.0024.456, 062003_2.0024.464, 062003_2.0024.466, 062003_2.0024.126/1, 062003_2.0024.126/2, 062003_2.0024.275, 062003_2.0024.274/1, 062003_2.0024.274/5, 062003_2.0024.274/4, 062003_2.0024.31 (część działki), 062003_2.0024.274/6, 062003_2.0024.274/7,
- **Antoniówka Komarowska (gm. Komarów-Osada):** 062003_2.0001.9 (część działki), 062003_2.0001.26 (część działki), 062003_2.0001.77, 062003_2.0001.78, 062003_2.0001.79/1, 062003_2.0001.79/2, 062003_2.0001.80, 062003_2.0001.81,

ul. Archidiakońska 4

tel./fax: 81 532 90 35

e-mail: info@wkz.lublin.pl

20-113 Lublin

tel.: 815325937

ePUAP: /WUOZL/SkrytkaESP

www.gov.pl/web/wuoz-w-lublinie

e-doręczenia: AE:PL-24680-17436-BDVJH-17

062003_2.0001.82, 062003_2.0001.139, 062003_2.0001.143, 062003_2.0001.144,
 062003_2.0001.145/1, 062003_2.0001.145/2, 062003_2.0001.146/1,
 062003_2.0001.147/1, 062003_2.0001.148, 062003_2.0001.149/1,
 062003_2.0001.149/2, 062003_2.0001.150, 062003_2.0001.151, 062003_2.0001.152,
 062003_2.0001.153, 062003_2.0001.154, 062003_2.0001.155, 062003_2.0001.156,
 062003_2.0001.157, 062003_2.0001.158, 062003_2.0001.159, 062003_2.0001.160/1,
 062003_2.0001.160/2, 062003_2.0001.196, 062003_2.0001.198 (część działki),
 062003_2.0001.201, 062003_2.0001.202, 062003_2.0001.203/1,
 062003_2.0001.203/2, 062003_2.0001.203/3, 062003_2.0001.203/4,
 062003_2.0001.203/5, 062003_2.0001.203/6, 062003_2.0001.203/7,
 062003_2.0001.203/8, 062003_2.0001.203/9, 062003_2.0001.203/10,
 062003_2.0001.203/11, 062003_2.0001.203/12, 062003_2.0001.204,
 062003_2.0001.205, 062003_2.0001.206, 062003_2.0001.207, 062003_2.0001.208,
 062003_2.0001.210, 062003_2.0001.211, 062003_2.0001.212, 062003_2.0001.213,
 062003_2.0001.214, 062003_2.0001.215, 062003_2.0001.216, 062003_2.0001.217,
 062003_2.0001.218, 062003_2.0001.219, 062003_2.0001.220 (część działki),
 062003_2.0001.221, 062003_2.0001.222, 062003_2.0001.223, 062003_2.0001.224,
 062003_2.0001.225/1, 062003_2.0001.225/2, 062003_2.0001.226/1,
 062003_2.0001.226/2, 062003_2.0001.227, 062003_2.0001.244, 062003_2.0001.246,
 062003_2.0001.248, 062003_2.0001.249, 062003_2.0001.250, 062003_2.0001.251,
 062003_2.0001.252, 062003_2.0001.253, 062003_2.0001.254/1,
 062003_2.0001.254/2, 062003_2.0001.255, 062003_2.0001.256, 062003_2.0001.257,
 062003_2.0001.258, 062003_2.0001.259, 062003_2.0001.260, 062003_2.0001.261,
 062003_2.0001.262, 062003_2.0001.263, 062003_2.0001.264, 062003_2.0001.265,
 062003_2.0001.266, 062003_2.0001.268/1, 062003_2.0001.268/2,
 062003_2.0001.269, 062003_2.0001.270, 062003_2.0001.271, 062003_2.0001.272,
 062003_2.0001.267 (część działki), 062003_2.0001.197, 062003_2.0001.245,
 062003_2.0001.209/1, 062003_2.0001.209/2, 062003_2.0024.220 (część działki),

2. odmówić wpisu do rejestru zabytków pozostałej części obszaru, którego granice zostały oznaczone na szkicu stanowiącym integralną część opinii eksperckiej Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 28 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP, obejmującej następujące nieruchomości, które odpowiadają następującym nieruchomościom zarejestrowanym w ewidencji gruntów i budynków powiatu zamojskiego jako niżej wymienione działki, położone w obrębach ewidencyjnych:

- **Kolonia Cześniki (gm. Sitno):** 062009_2.0003.251, 062009_2.0003.252, 062009_2.0003.253, 062009_2.0003.254, 062009_2.0003.255, 062009_2.0003.256, 062009_2.0003.257, 062009_2.0003.258, 062009_2.0003.259, 062009_2.0003.292, 062009_2.0003.293, 062009_2.0003.294, 062009_2.0003.295, 062009_2.0003.297, 062009_2.0003.298, 062009_2.0003.299/1, 062009_2.0003.320, 062009_2.0003.373, 062009_2.0003.393, 062009_2.0003.394,
- **Wolica Śniatycka (gm. Komarów-Osada):** 062003_2.0024.123 (część działki), 062003_2.0024.100/1, 062003_2.0024.100/2, 062003_2.0024.101/1, 062003_2.0024.101/2, 062003_2.0024.102/1, 062003_2.0024.102/2,

062003_2.0024.103/1,	062003_2.0024.103/2,	062003_2.0024.104/1,
062003_2.0024.104/2,	062003_2.0024.105/1,	062003_2.0024.105/2,
062003_2.0024.106/1,	062003_2.0024.106/2,	062003_2.0024.107/3,
062003_2.0024.107/4,	062003_2.0024.107/5,	062003_2.0024.107/6,
062003_2.0024.108/1,	062003_2.0024.108/2,	062003_2.0024.109/1,
062003_2.0024.109/2,	062003_2.0024.110/1,	062003_2.0024.110/2,
062003_2.0024.111/1,	062003_2.0024.111/2,	062003_2.0024.112/3,
062003_2.0024.112/4,	062003_2.0024.112/5,	062003_2.0024.112/6,
062003_2.0024.113,	062003_2.0024.114/1,	062003_2.0024.114/2,
062003_2.0024.115,	062003_2.0024.116/1,	062003_2.0024.116/2,
062003_2.0024.117/1,	062003_2.0024.117/2,	062003_2.0024.118/2,
062003_2.0024.118/3,	062003_2.0024.118/4,	062003_2.0024.119/1,
062003_2.0024.119/2,	062003_2.0024.120/1,	062003_2.0024.120/2,
062003_2.0024.121/1,	062003_2.0024.121/2,	062003_2.0024.122,
062003_2.0024.185,	062003_2.0024.186/1,	062003_2.0024.186/2,
062003_2.0024.187/1,	062003_2.0024.187/2,	062003_2.0024.188/1,
062003_2.0024.188/2,	062003_2.0024.189/1,	062003_2.0024.189/2,
062003_2.0024.190/1,	062003_2.0024.190/2,	062003_2.0024.191/1,
062003_2.0024.191/2,	062003_2.0024.192/1,	062003_2.0024.192/2,
062003_2.0024.194/1,	062003_2.0024.194/2,	062003_2.0024.195/1,
062003_2.0024.195/2,	062003_2.0024.196/3,	062003_2.0024.196/4,
062003_2.0024.196/5,	062003_2.0024.196/6,	062003_2.0024.197/1,
062003_2.0024.197/2,	062003_2.0024.198/1,	062003_2.0024.198/2,
062003_2.0024.199/1,	062003_2.0024.199/2,	062003_2.0024.200/1,
062003_2.0024.200/2,	062003_2.0024.201/1,	062003_2.0024.201/2,
062003_2.0024.202/3,	062003_2.0024.202/4,	062003_2.0024.202/5,
062003_2.0024.202/6,	062003_2.0024.203/1,	062003_2.0024.203/2,
062003_2.0024.204/1,	062003_2.0024.204/2,	062003_2.0024.205/1,
062003_2.0024.205/2,	062003_2.0024.206/1,	062003_2.0024.206/2,
062003_2.0024.207/1,	062003_2.0024.207/2,	062003_2.0024.208/1,
062003_2.0024.208/2,	062003_2.0024.209/1,	062003_2.0024.209/2,
062003_2.0024.210/1,	062003_2.0024.210/2,	062003_2.0024.211/2,
062003_2.0024.212/3,	062003_2.0024.220 (część działki),	062003_2.0024.254,
062003_2.0024.255,	062003_2.0024.256,	062003_2.0024.257,
062003_2.0024.258,	062003_2.0024.259,	062003_2.0024.260,
062003_2.0024.261,	062003_2.0024.262,	062003_2.0024.263,
062003_2.0024.264,	062003_2.0024.265,	062003_2.0024.266,
062003_2.0024.267/1,	062003_2.0024.295,	062003_2.0024.296,
062003_2.0024.315	062003_2.0024.465,	062003_2.0024.467/1,
(część działki),	062003_2.0024.467/2,	062003_2.0024.58/1,
062003_2.0024.58/2,	062003_2.0024.58/3,	062003_2.0024.59,
062003_2.0024.60,	062003_2.0024.61,	062003_2.0024.62/1,
062003_2.0024.62/2,	062003_2.0024.63,	062003_2.0024.64,
062003_2.0024.65,	062003_2.0024.66,	062003_2.0024.67,
062003_2.0024.68,	062003_2.0024.69,	062003_2.0024.70,
062003_2.0024.71,	062003_2.0024.72,	062003_2.0024.73/1,
062003_2.0024.73/2,	062003_2.0024.74,	062003_2.0024.75,
062003_2.0024.76,	062003_2.0024.77,	

062003_2.0024.78, 062003_2.0024.79, 062003_2.0024.80, 062003_2.0024.81/1, 062003_2.0024.81/2,

- **Antoniówka Komarowska (gm. Komarów-Osada):** 062003_2.0001.100, 062003_2.0001.101, 062003_2.0001.102, 062003_2.0001.103, 062003_2.0001.104, 062003_2.0001.105, 062003_2.0001.106, 062003_2.0001.107, 062003_2.0001.108, 062003_2.0001.136, 062003_2.0001.140, 062003_2.0001.141, 062003_2.0001.161, 062003_2.0001.162, 062003_2.0001.163, 062003_2.0001.164, 062003_2.0001.165/1, 062003_2.0001.165/2, 062003_2.0001.166, 062003_2.0001.167, 062003_2.0001.168, 062003_2.0001.169, 062003_2.0001.228, 062003_2.0001.229, 062003_2.0001.230, 062003_2.0001.290, 062003_2.0001.291, 062003_2.0001.292, 062003_2.0001.293, 062003_2.0001.37, 062003_2.0001.813, 062003_2.0001.83, 062003_2.0001.84, 062003_2.0001.85, 062003_2.0001.86, 062003_2.0001.87, 062003_2.0001.88, 062003_2.0001.89, 062003_2.0001.90, 062003_2.0001.91, 062003_2.0001.92, 062003_2.0001.93, 062003_2.0001.94, 062003_2.0001.95, 062003_2.0001.96, 062003_2.0001.97, 062003_2.0001.98, 062003_2.0001.99.

Załącznik graficzny stanowi integralną część niniejszej decyzji, na którym:

- **kolorem czerwonym i szrafowaniem oznaczono obszar wpisanego do rejestru zabytków krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r.,**
- **kolorem żółtym zaznaczono obszar, którego granice zostały oznaczone na szkicu stanowiącym integralną część opinii eksperckiej Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 28 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP.**

Uzasadnienie

Postępowanie administracyjne w sprawie wpisu do rejestru zabytków krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r. zostało wszczęte w związku ze złożonymi jednocześnie dwoma wnioskami Stowarzyszenia „Bitwa pod Komarowem” (dalej: „Stowarzyszenie”), działającego jako organizacja społeczna, posiadająca upoważnienie do wnioskowania o wszczęcie postępowania w sprawie wpisu i dopuszczenia jej do udziału w postępowaniu na prawach strony (zgodnie z art. 31 ust. 1 i ust. 2 K.p.a.) oraz jako właściciel nieruchomości oznaczonej nr ew. 126/1 w Wolicy Śniatyckiej, tj. działki położonej w obrębie obszaru wnioskowanego o wpis. W uzasadnieniu w/w wniosków Stowarzyszenia z datą 28 grudnia 2023 r. (data wpływu do kancelarii WUOZ w Lublinie: 11 stycznia 2024 r.), wskazano, że cyt. „*przedmiotem wniosku jest teren - krajobraz kulturowy pola bitwy pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 roku, położony na terenie Gminy Komarów - Osada, a oznaczony w szkicu stanowiącym integralną część opinii eksperckiej Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 28 września 2020 roku znak: DSK.5111.13.2023.2020.EP*”. Tożsamość złożonych łącznie żądań Stowarzyszenia w zakresie przedmiotu i zakresu proponowanego wpisu do rejestru zabytków uzasadniała możliwość podjęcia jednego postępowania w przedmiotowej sprawie. Za wszczęciem postępowania w sprawie wpisu do rejestru w/w obiektu obszarowego przemawiały cele statutowe Stowarzyszenia i wykazany w uzasadnieniu wniosku interes społeczny rozumiany jako potrzeba ochrony krajobrazu kulturowego miejsca historycznej bitwy, stoczonej w dniu 31 sierpnia 1920 r. Złożone wnioski Stowarzyszenia uzasadniała obszerna argumentacja na temat wartości tego obszaru oraz jego realnych zagrożeń

ul. Archidiakońska 4

tel./fax: 81 532 90 35

e-mail: info@wkz.lublin.pl

20-113 Lublin

tel.: 815325937

ePUAP: /WUOZL/SkrytkaESP

www.gov.pl/web/wuoz-w-lublinie

e-doręczenia: AE:PL-24680-17436-BDVJH-17

inwestycjami mogącymi w sposób znaczący wpłynąć na walory krajobrazu kulturowego miejsca historycznej bitwy z 31 sierpnia 1920 r., które w sposób wyczerpujący uzasadniały zgłoszone żądanie wszczęcia postępowania w tej sprawie.

Określone jw. przez Stowarzyszenie czytelne granice proponowanego wpisu obejmują obszar położony na terenie trzech obrębów ewidencyjnych w dwóch gminach powiatu zamojskiego - Antoniówka Komarowska i Wolica Śniatycka, gm. Komarów-Osada oraz Kolonia Cześniki, gm. Sitno. Wszczęcie postępowania w przedmiotowej sprawie nastąpiło dopiero po ustaleniu danych ewidencyjnych i danych prawno-własnościowych poszczególnych nieruchomości położonych na obszarze oznaczonym na wskazanym (i opisanym) w w/w opinii Narodowego Instytutu Dziedzictwa (dalej: „NID”) z 2020 r. Postępowanie w sprawie wpisu zostało wszczęte postanowieniem LWKZ z datą 08 kwietnia 2024 r., znak: KD.5140.6.6.2024, w trybie art. 31 § 1 K.p.a. (tj. z urzędu, w związku z wnioskiem organizacji społecznej). Dokument postanowienia LWKZ z został przesłany do wszystkich stron indywidualnie, ale - ze względu na przyjęty tryb tego postępowania i zakres objętego nim obszaru - informację o wszczętym postępowaniu podano również do wiadomości publicznej zawiadomieniem LWKZ z 11 kwietnia 2024 r., znak: KD.5140.6.7.2024, umieszczonym na stronie Biuletynu Informacji Publicznej (dalej: „BIP”) WUOZ w Lublinie. Na podstawie art. 9 ust. 3a i ust. 3b u.o.z.o.z. informację o wszczętym postępowaniu przekazano Staroście Zamojskiemu (pismem LWKZ z 11 kwietnia 2024 r., znak: KD.5140.6.8.2024). Tym samym spełniono obowiązek informacyjny wobec stron postępowania.

Z uwagi na znaczącą ilość stron włączonych do postępowania – od momentu jego wszczęcia przyjęto tryb doręczania korespondencji dotyczącej przedmiotowej sprawy wpisu określony w przepisie art. 49a K.p.a., tj. w formie publicznego obwieszczenia (art. 49 § 1 K.p.a. i § 2 K.p.a.) - o czym strony postępowania zostały powiadomione w postanowieniu o wszczęciu postępowania z 8 kwietnia 2024 r. W związku z powyższym wszelkie informacje urzędowe w tej sprawie podlegały udostępnieniu na stronie BIP WUOZ w Lublinie oraz były przekazywane do upublicznienia na stronach BIP: Starostwa Powiatowego w Zamościu, Urzędu Gminy Sitno i Urzędu Gminy Komarów-Osada. W związku ze zgłaszanymi wnioskami dotyczącymi problemów w zapoznaniu się z w/w informacjami – w toku postępowania przyjęto, że korespondencja w sprawie przedmiotowego wpisu będzie również przesyłana właściwym sołtysom wsi na terenie sołectw Wolica Śniatycka, Antoniówka Komarowska i Kolonia Cześniki – w celu jej upublicznienia na lokalnych tablicach ogłoszeń (o czym poinformowano strony pismami LWKZ z 22 maja 2024 r., znak: KD.5140.6.6.2024.RSJ40 oraz KD.5140.6.6.2024.RSJ41). Niezależnie od przyjętego jw. trybu informowania stron o kolejno podejmowanych czynnościach administracyjnych i nowych dowodach - wobec braku możliwości skutecznego doręczenia niniejszej decyzji w drodze obwieszczenia - niniejsze rozstrzygnięcie zostaje indywidualnie przesłane do każdej ze stron.

Dokonywana w trakcie całego postępowania weryfikacja w zakresie wykazu stron znajduje odzwierciedlenie w materiale dowodowym - m.in. w postanowieniach LWKZ o dopuszczeniu do udziału w postępowaniu na prawach stron: z datą 25 lipca 2024 r., znak: KD.5140.6.6.2024.RSJ66 (Vortex Energy Windpark sp. z o.o. z siedzibą w Szczecinie), z datą 07 października 2024 r., znak: KD.5140.6.6.2024.RSJ121 (Towarzystwo 8 Pułku Ułanów Księcia Józefa Poniatowskiego z siedzibą w Krakowie), z datą 04 lutego 2026 r., znak: KD.5140.6.6.2024.RSJ209 (Stowarzyszenie *Genius Loci* z siedzibą w Warszawie) oraz z datą

24 lutego 2026 r., znak: KD.5140.6.6.2024.RSJ211 (Fundacja Dialog z siedzibą w Krakowie). Podkreślenia wymaga fakt, iż obowiązek informowania LWKZ o dokonywanych na w/w obszarze, w trakcie postępowania, zmianach prawnych, własnościowych i adresowych należał do stron postępowania. Jednocześnie zaistniały okres od daty wszczęcia postępowania w 2024 r. do czasu wydania zawiadomienia o zakończeniu postępowania dowodowego (04 września 2026 r.), a także przyjęty od początku tryb powiadamiania stron na podstawie art. 49a K.p.a. (tj. w formie publicznego obwieszczenia) o podejmowanych czynnościach administracyjnych w tym postępowaniu i materiałach dowodowych - był w ocenie LWKZ okresem wystarczającym do zgłoszenia przez inne osoby fizyczne i prawne swojego udziału w tym postępowaniu na podstawie art. 28 K.p.a. lub powiadomienia organu konserwatorskiego o zaistniałych zmianach w tym zakresie.

W trakcie całego postępowania właściciele i użytkownicy nieruchomości usytuowanych na obszarze proponowanego wpisu do rejestru zabytków byli wielokrotnie (pisemnie) informowani o przysługujących im prawach i obowiązkach, a także o możliwości zapoznania się z aktami sprawy, składania własnych dowodów w tej sprawie oraz wniosków, zapytań i uwag (zgodnie z art. 10 § 1 K.p.a.). Strony miały zapewniony czynny udział w każdym jego stadium i były informowane o planowanych lub podjętych czynnościach urzędowych, wyznaczanych nowych terminach załatwienia sprawy - w trybie publicznego ogłaszania (zgodnie z art. 49a K.p.a.). Sukcesywnie udzielane były pisemne odpowiedzi na licznie składane wnioski i uwagi stron postępowania, a zainteresowane strony korzystały z wglądu do akt sprawy (czynności udokumentowane notatkami służbowymi). Potrzeba bieżącego wyjaśniania wszelkich wątpliwości stron wynikała również ze zgłoszeń (telefonicznych i pisemnych) o organizowanych przez Wójta Gminy Komarów-Osada spotkaniach z mieszkańcami w sprawie wszczętego postępowania (bez udziału i wiedzy LWKZ). W celu wyjaśnienia jak największej liczbie stron zgłaszanych przez nie wątpliwości – w dniu 17 lipca 2024 r. zorganizowano dla nich spotkanie informacyjne w świetlicy wiejskiej w miejscowości Wolica Śniatycka (notatka służbowa z 18 lipca 2024 r.). Kwestia proponowanego wpisu do rejestru zabytków była dwukrotnie przedmiotem posiedzenia Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków w Lublinie, która jako organ opiniotwórczy LWKZ w zakresie ochrony zabytków, zajęła stanowisko w tej sprawie w formie uchwały Rady nr 2/2026 z datą 27 lipca 2026 r.

Mając na uwadze szczególnie skomplikowany charakter przedmiotowej sprawy oraz realizując zasadę określoną przepisem art. 75 § 1 K.p.a. (*„jako dowód należy dopuścić wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem. W szczególności dowodem mogą być dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych oraz oględziny”*) - od początku założono pozyskanie materiału dowodowego wyczerpującego nie tylko kwestie wartości ochrony obszaru, którego granice zostały oznaczone na szkicu będącym częścią opinii eksperckiej NID z 2020, ale również zagadnienia pozornie nie mające wpływu na uzasadnienie potrzeby jego ochrony. W tym celu do materiału dowodowego włączono szereg pozyskanych w toku postępowania dokumentów, opracowań i opinii niezależnych instytucji i urzędów, które w ocenie LWKZ w sposób wyczerpujący precyzują krajobraz kulturowy pola bitwy stoczonej 31 sierpnia 1920 r., określają jego wartości historyczne, artystyczne (krajobrazowe) i zabytkowe oraz obrazują istniejący od 2014 r. problem ochrony terenu pola bitwy pod Komarowem, tj.:

- opinie i stanowiska niezależnych instytucji dotyczące obszaru objętego postępowaniem, w tym przede wszystkim: cztery opinie NID, które wskazują przesłanki kwalifikujące miejsce bitwy z 31 sierpnia 1920 r. do wpisu do rejestru zabytków oraz określają granice proponowanego wpisu w odniesieniu do podziałów geodezyjnych (tj. opinia opracowana przed wszczęciem postępowania w sprawie wpisu, z datą 18 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP, wraz z jej uzupełnieniem z 30 grudnia 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP), a także zawierają pełne rozpoznanie wartości obszaru objętego postępowaniem w zakresie spełnienia przez niego kryteriów ustawowej definicji krajobrazu kulturowego (art. 3 pkt 14 oraz art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a u.o.z.o.z.) oraz konieczności jego ochrony prawnej ze względu na interes społeczny (opinia NID z 08 października 2024 r., znak: PDO.5111.7.2024.PM). Uzupełnieniem w/w opinii jest opinia NID z 30 września 2025 r., znak: PDO.5104.1.2025.MŚ, zawierająca ocenę wartości zabytkowych terenu pola bitwy w odniesieniu do wartości ekspozycji krajobrazu, panoram, punktów i linii widokowych tego obszaru oraz układu przestrzennego, wraz z analizą konsekwencji braku ochrony konserwatorskiej, które mogą ewentualnie nastąpić w wyniku wielkich inwestycji budowlanych i infrastrukturalnych, a także opinie Wojskowego Biura Historycznego z 17 października 2024 r., znak: WBH-WB.90.558.2024 oraz z 08 czerwca 2026 r., znak: WBH-WB.90.558.2024, dotyczące zasadności ochrony konserwatorskiej obszaru oraz jego wartości naukowej i historycznej, opinia Instytutu Historii i Polemologii Akademii Sztuki Wojennej z 03 kwietnia 2026 r., dotycząca wartości i przydatności krajobrazu pola bitwy w działalności szkoleniowej oraz opinia Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie z 25 lipca 2024 r., znak: WSTIII.600.24.2024.ET, dotycząca obowiązujących form ochrony przyrodniczej i negatywnych skutków oddziaływania potencjalnych inwestycji odnawialnych źródeł energii (dalej: „OZE”),
- prowadzona przez LWKZ z w/w instytucjami korespondencja w sprawie wpisu do rejestru zabytków, a także korespondencja z urzędami gmin Komarów-Osada Sitno, Urzędem Marszałkowskim w Lublinie, Lubelskim Wojewódzkim Urzędem w Lublinie, Narodowym Centrum Nauki, Instytutem Pamięci Narodowej, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie), oraz korespondencja z właścicielami nieruchomości włączonych do postępowania, która dotyczyła wyjaśnień w zakresie składanych przez osoby prywatne wniosków w odniesieniu do nieruchomości stanowiących ich własność,
- treść 15 petycji w rozumieniu przepisów ustawy z 11 lipca 2014 r. o petycjach (t.j. Dz. U. 2018 poz. 870; popierających wpisanie do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r. i złożonych w związku z prowadzonym postępowaniem) - które z uwagi na tożsamość złożonych żądań w zakresie potrzeby wpisu ocenianego obszaru zostały włączone do akt sprawy jako materiał dowodowy w rozumieniu przepisu art. 75 § 1 K.p.a. (zawiadomieniami LWKZ z dnia 14 stycznia 2025 r., znak: KD.5140. 6.6.2024.RSJ138 oraz z dnia 19 maja 2025 r., znak: KD.5140. 6.6.2024.RSJ171),
- akta prowadzonych w 2006 i 2015 r. na wniosek Wójta Gminy Komarów-Osada postępowań w zakończonych już sprawach wpisów do rejestru zabytków nieruchomości na obszarze ocenianego krajobrazu kulturowego, tj. mogiły poległych

31 sierpnia 1920 r., wraz z jej otoczeniem, stanowiącym fragment pola bitwy, na działkach nr 328/1 i 329/1 w Wolicy Śniatyckiej – w tym: kopie publikacji dotyczących przedmiotowej bitwy i relacji pisemnych biorących w niej udział żołnierzy (m.in. relacje należących do ścisłego dowództwa uczestniczących w całodzienniej bitwie formacji kawaleryjskich) - przekazane na potrzeby w/w postępowań pismem Zastępcy Wójta Gminy Komarów-Osada z 12 czerwca 2006 r., znak: RGO.I.7061-7/2006,

- całokształt otrzymanej przez WUOZ w Lublinie (od 2014 r.) korespondencji i dokumentów dotyczących propozycji ochrony Pola bitwy pod Komarowem (w tym – uzasadnienia wcześniej składanych wniosków o wpis do rejestru zabytków, w 2014 r., 2017 r. i 2019 r.), a także informacji o procedowanych od 2014 r. zmianach obowiązującego prawa miejscowego w zakresie sposobu zagospodarowania obszaru objętego niniejszym postępowaniem i jego przeznaczenia na cele inwestycji OZE,
- treść (kopie) ogólnodostępnych publikacji na temat tej bitwy i literatury konserwatorskiej odnoszącej się do wskazanej przez wnioskodawcę kategorii zabytku (tj. krajobrazu kulturowego), które zostały włączone do akt sprawy - z uwagi na obowiązujący przepis art. 75 § 1 K.p.a. oraz ze względu na tematykę sprawy związanej z historyczną bitwą pod Komarowem z 1920 r..

Pozwoliło to na zgromadzenie wyczerpującego materiału dowodowego w celu dokonania oceny wnioskowanego obszaru pod kątem ewentualnego wpisu krajobrazu kulturowego.

W ustawodawstwie polskim „krajobraz kulturowy” jest zdefiniowany i istnieje jako kategoria zabytków, co pozwala na jego ochronę w formie określonej przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Definicja krajobrazu kulturowego jest zawarta w art. 3 pkt. 14 u.o.z.o.z., cyt.: *„postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka”*. Krajobraz kulturowy jest krajobrazem przetworzonym, będącym świadectwem i miejscem minionych wydarzeń historycznych, wraz ze wszystkimi jego wartościami niematerialnymi, jak nazwy miejsc, tradycje wszelkiego rodzaju oraz niektóre formy kompozycji krajobrazu - w tym naturalne panoramy i znajdujące się w nim elementy (również wprowadzane do tego krajobrazu na przestrzeni lat, ale decydujące o jego charakterze), a także istniejący, utrwalony w tradycji sposób zagospodarowania i użytkowania nieruchomości stanowiących elementy obszaru tego krajobrazu (o ile nie wpływa on dysharmonijnie lub negatywnie na jego wartość). Przedmiotem ochrony tej kategorii zabytku jest ukształtowanie (rzeźba) terenu, jego pokrycie (przyrodnicze i kulturowe) oraz tradycje zagospodarowania (historyczne formy). Ochronie podlegają również zewnętrzne cechy obiektów tworzących substancję zabytkową, jak np.: ogólne rozplanowanie zabudowy (np. zabudowa zagrodowa, usytuowana wzdłuż istniejących dróg – bez wewnątrz tych budynków), ułożenie pól, zachowany układ przestrzenny i komunikacyjny, walory zabytkowe obiektów historycznych, wzajemne relacje przestrzenne pomiędzy istniejącymi elementami tego obszaru. Mając na uwadze powyższe, **na podstawie całokształtu w/w materiału dowodowego LWKZ stwierdza, że:**

pomimo wielu wątków pobocznych sprawy znajdujących odzwierciedlenie w całokształcie materiału dowodowego - wyłącznym celem postępowania wszczętego w związku z żądaniem złożonym trybie art. 31 § 1 K.p.a., była ocena obszaru w granicach oznaczonych na szkicu

stanowiącym integralną część opinii eksperckiej Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 28 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP, pod kątem posiadania wartości kwalifikujących ten obszar do wpisu do rejestru zabytków jako krajobraz kulturowy w rozumieniu przepisów art. 6 ust. 1 pkt 1 lit a oraz art. 3 pkt 14 u.o.z.o.z. Dokonane w związku z tym rozpoznanie przedmiotowego obszaru pod kątem zasadności ochrony historycznych form jego zagospodarowania, rzeźby terenu (ukształtowania) oraz „pokrycia” (występujących na tym terenie form naturalnych - przyrodniczych i kulturowych oraz cywilizacyjnych), a także walorów artystycznych (estetycznych) miejsca historycznej bitwy - w pełni uzasadnia podjęte rozstrzygnięcie LWKZ w kwestii potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego pola bitwy z 31 sierpnia 1920 r. pod Komarowem, znajdującego się na obszarze miejscowości Kolonia Cześniki (gm. Sitno) oraz Wolica Śniatycka i Antonówka Komarowska (gm. Komarów-Osada). W ocenie LWKZ wyrażona w materiale dowodowym spójna argumentacja w sprawie wartości kwalifikujących w/w obszar do wpisu do rejestru zabytków (z wyjątkiem uwag złożonych przez Gminę Komarów-Osada oraz strony posiadające prawa do dysponowania nieruchomościami położonymi w obrębie ewidencyjnym Antoniówka Komarowska) zadecydowała rozstrzygnięciu w decyzji LWKZ.

Wskazany w orzeczeniu obszar posiada udowodnione i oryginalne wartości historyczne jako miejsce stoczonej 31 sierpnia 1920 r. bitwy ułanów polskiej 1 Dywizji Jazdy płk Juliusza Rómmła z kozakami rosyjskiej 1 Armii Konnej gen. Siemiona Budionnego, która przeszła do historii i funkcjonowała już w okresie międzywojennym pod nazwą „bitwy pod Komarowem” (*„Księga jazdy polskiej”*, 1938). Bitwa została rozegrana w kilku dynamicznych etapach jako całodzienny bój kawaleryjski. Pomimo nierównych sił walczących (ok. 1500 ułanów i ok. 7000 kozaków), polscy ułani odnieśli zwycięstwo, ale okupili je dużymi stratami. Poległo lub zostało rannych ok. 300 Polaków - z których 26 pochowano na terenie pola bitwy, w mogile położonej na działce nr 328/1 w Wolicy Śniatyckiej (wpisanej do rejestru zabytków w 2006 r.), a część poległych pochowano również na cmentarzu parafialnym w Komarowie-Osadzie. Skala zmagania w tej bitwie była tak wielka, że powstrzymała wojska Budionnego w kierunku Warszawy, a rosyjska Konarmia do końca wojny nie odegrała już większej roli na froncie. W toku postępowania potwierdzono, że obszar wpisany do rejestru zabytków jest miejscem, gdzie stoczono główny bój (tj. poranną fazę bitwy), natomiast cała bitwa miała o wiele większy zasięg (wynikający z liczebności stron, manewrowego charakteru działań, zaangażowania artylerii, przejścia do fazy pościgowej po rozbiciu głównych sił wroga). Poranne starcie 31 sierpnia 1920 r. było kluczowym momentem całej bitwy stoczonej tego dnia, a zatem zasadne jest określenie tego obszaru jako miejsca najważniejszych działań bitwy - ponieważ w sytuacji przegranej przez polskich ułanów porannej fazy bitwy nie doszłoby do zatrzymania wojsk kozackich w drodze na Komarów - co z kolei doprowadziłoby do porażki w skali operacyjnej, której głównym założeniem było okrążenie Konarmii Budionnego i niedopuszczenie do jej „przedarcia” się na wschód - spod Zamościa atakowanego przez wojska polskie. Ostatecznym rozstrzygnięciem walk pod Komarowem był wykraczający poza obszar postępowania teren objęty działaniami w trakcie II etapu bitwy - który sięgał do Miączyna, Bródka, Śniatycz, Niewirkowa, Wolicy Brzozowej oraz Zubowic - i został rozstrzygnięty tego samego dnia (w godzinach wieczornych). W opinii występującego na prawach strony Stowarzyszenia *Genius Loci* - propozycja granic wpisu wniesiona przez Stowarzyszenie „Bitwa pod Komarowem” powinna stanowić punkt wyjścia do szerszych analiz, ponieważ obszar

poddany analizie w opinii NID z 30.09.2025 r., znak: PDO.5104.1.2025.MŚ, obejmuje w głównej mierze wierzchowinowy fragment wzgórza „255”. co stanowi przesłanki do rozszerzenia zakresu obszaru objętego postępowaniem Bezdyskusyjnie pasmo 255 posiadało strategiczne znaczenie dla bitwy, jednak (jak wskazują źródła historyczne), nie obejmuje całego pola bitwy. Pomimo to LWKZ przychyliła się do opinii Wojskowego Biura Historycznego z 08.06.2026 r., znak: WBH-WB.90.558.2024, że jednoznaczne i precyzyjne wskazanie linii granicznych całodzienniej bitwy zawsze będzie obarczone ryzykiem błędu (przez co może stanowić przedmiot wykluczających się interpretacji). W związku z tym LWKZ uznał o konieczności ograniczenia granic ochrony konserwatorskiej do obszaru jednoznacznie identyfikowanego jako miejsce I etapu bitwy (porannej fazy).

Historyczne znaczenie bitwy z 31 sierpnia 1920 r. posiada wymiar światowy - mający znaczenie w historii powszechnej jako ostatnie w historii wojen starcie tak dużych mas kawalerii; wymiar narodowy – jako jedno z sześciu największych zwycięstw Jazdy Polskiej oraz wymiar regionalny – wynikający ze znaczenia bitwy zamojskiej w wojnie Polski z bolszewicką Rosją i jej miejsca w historii województwa lubelskiego. Doceniona już w okresie międzywojennym wartość tego miejsca znajduje potwierdzenie w dokumencie archiwalnym z 1937 r., w którym odnotowano, że w rejonie Komarowa, prawie każdego roku odbywały się ćwiczenia Wyższej Szkoły Wojennej z historii wojennej, w trakcie których cmentarz (dzisiaj mogiła) w Wolicy Śniatyckiej był stale odwiedzany podczas ćwiczeń tej szkoły (Archiwum Państwowe w Lublinie, sygn. 35/403/0/5.10/3230, notatka służbowa z datą 01 listopada 2022 r.). Należy wyjaśnić, że w I. 30. XX wieku Wyższa Szkoła Wojenna w Warszawie przeżywała swój okres pełnej dojrzałości organizacyjnej i programowej, stanowiąc elitarną kuźnię kadr oficerskich Sztabu Głównego Wojska Polskiego. Obszar ten jest również miejscem bitew stoczonych w czasie I wojny światowej w dniach 01-02 września 1914 r., w której wojska austriackie pokonały Rosjan, a materialnym świadectwem stoczonych w tamtym czasie walk jest odkryte w 2020 r. miejsce cmentarza wojennego w miejscowości Wolica Śniatycka z zachowaną do dzisiaj, właściwą dla okresu I wojny światowej, formą dwóch bratnich mogił otoczonych wałem (w opinii NID z 08 października 2024 r., znak: 5111.72024.PM zalecono poddanie domniemanej mogiły bratniej badaniom archeologicznym - w celu potwierdzenia obecności szczątków ludzkich oraz chronologii pochówku). Z zachowanych map wojskowych z czasu I wojny światowej wynika, że decydujące i najintensywniejsze starcie bitwy rozegranej wówczas bitwy pomiędzy armią rosyjską i austriacką, z udziałem piechoty i artylerii, odbyło się w lasach i na polach między Cześnikami a Wolica Śniatycką, tj. dokładnie w miejscu starcia z 1920 r - co podnosi wartość historyczną (oraz archeologiczną) tego terenu.

Objęty niniejszą decyzją obszar posiada udowodnione wartości zabytkowe, gdyż bitwa była największą od 1813 r. i jednocześnie ostatnią w Europie bitwą kawalerii. Stanowiła jeden z przełomowych etapów wojny Polaków z bolszewikami o kształt wschodniej granicy państwa i utrzymanie niepodległości, ponieważ walczące w niej zwycięskie formacje polskiej jazdy pokonały ponad czterokrotnie liczniejsze oddziały Konarmii które, tracąc 2/3 swego stanu osobowego, zostały rozbite. Bitwa była wielkim wydarzeniem militarnym o znaczeniu historycznym, a jej wynik miał równie znaczące konsekwencje polityczne, także o wymiarze ogóło-europejskim, ponieważ rozstrzygnął o niepodległości Polski i zatrzymał ekspansję wojsk rosyjskich na zachód Europy. Wartość tego miejsca i wydarzenia określa znaczenie czynów bojowych polskich kawalerzystów dokonanych 31 sierpnia 1920 r., które zostało docenione

ul. Archidiakońska 4

tel./fax: 81 532 90 35

e-mail: info@wkz.lublin.pl

20-113 Lublin

tel.: 815325937

ePUAP: /WUOZL/SkrytkaESP

www.gov.pl/web/wuoz-w-lublinie

e-doręczenia: AE:PL-24680-17436-BDVJH-17

i poświadczone przez Kapitułę Orderu Wojennego Virtuti Militari, poprzez odznaczenie nim uczestników bitwy. W okresie II Rzeczypospolitej Polskiej bitwa pod Komarowem została uznana za jedno z sześciu największych zwycięstw Jazdy Polskiej. Jej znaczenie zostało docenione w okresie międzywojennym poprzez projekt wystawienia pomnika w miejscu bitwy (pomysł jego budowy został reaktywowany w 2006 r. przez założone w tym celu Stowarzyszenie „Bitwa pod Komarowem” i zrealizowany w 2022 r.). Ze względu na uwarunkowania historyczne i ustrojowe - pamięć o bitwie jest przywracana dopiero od 1989 r. (m.in. poprzez upamiętnienie tablicą na Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie, ustanowienie Święta Kawalerii Polskiej w dacie bitwy oraz święta Szwadronu Kawalerii Wojska Polskiego, a także coroczne uroczystości rocznicowe w miejscu tego wydarzenia). Znaczenie bitwy znajduje szczególne miejsce w tradycji współczesnych Sił Zbrojnych RP, ponieważ rocznica bitwy pod Komarowem jest oficjalnie ustanowionym Świętem Kawalerii Polskiej, a we współczesnych Siłach Zbrojnych RP są obecnie dziedziczone i kontynuowane tradycje 28 spośród 40 przedwojennych pułków kawalerii – w tym również tych, które wzięły udział w bitwie 31 sierpnia 1920 r.

Obszar, którego granice zostały określone na szkicu stanowiącym integralną część opinii NID z 28 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP posiada walory krajobrazu historycznego - co potwierdza analiza źródeł kartograficznych z okresu zbliżonego do daty bitwy (mapy topograficzne wydawane przez Wojskowy Instytut Geograficzny w latach 1919–1949 - tzw. mapy WIG) i ich odniesienie do istniejącego stanu zagospodarowania. Przestrzeń pola bitwy komarowskiej z 1920 r. można również uznać za specyficzny fragment krajobrazu kulturowego, o którego wartości decyduje naturalna, nieprzekształcona co najmniej od około 1914 r. topografia terenu, w ścisłym powiązaniu z przestrzenią historycznych wydarzeń (których sprawcą był człowiek), tj. walk, jakie miały tu miejsce 31 sierpnia 1920 r., mającą materialne, symboliczne znaczenie, reprezentującego niematerialne wartości. Z tego powodu LWKZ przychyliła się do ustaleń dokonanych w opinii NID z 30 września 2025 r., znak: PDO.5104.1.2025.MŚ w zakresie oceny wartości zabytkowych terenu pola bitwy w odniesieniu do wartości ekspozycji krajobrazu, układu przestrzennego, panoram oraz punktów i linii widokowych tego obszaru - w aspekcie historycznego przebiegu wydarzeń w strefie działań strategicznych poprzedzających bitwę, dwóch faz działań bojowych i decydującego starcia kończącego bitwę. Historyczny krajobraz pola bitwy z 1920 r. (w granicach określonych w opinii NID z 2020 r.) nie uległ znaczącym zmianom, ponieważ zachowane jest pierwotne ukształtowanie terenu, identyfikowalna (według map WIG z lat 1916, 1921, 1934 i 1936 oraz zdjęć lotniczych obszaru zmagania - wykonanych przed 1931 r. i zamieszczonych w publikacji kpt. dyplomowanego Edwarda Izdebskiego *„Bitwa pod Komarowem 26 sierpnia - 2 września 1914 r.”*), ogólna topografia tego terenu wraz z charakterystycznym układem lasów, dróg, zabudowy osad, charakterem i układem pól. Obszar ten wyróżnia niezakłócony działaniami człowieka krajobraz kulturowy, zachowany niemal w stanie nienaruszonym od czasu historycznego wydarzenia z 31 sierpnia 1920 r. - co podkreśla autentyczność tego miejsca. Zachowana jest rzeźba lekko pofałdowanego terenu, z dominującym na całym obszarze i ważnym strategicznie dla walczących w 1920 r. pasmem wzgórza oznaczonego kotą „255” oraz ograniczającymi ten obszar lasami od strony północnej i wschodniej, a także zabudową

wsi Wolica Śniatycka w części południowej oraz graniczącej z nią wsi Antoniówka Komarowska (dawn. Stara Antoniówka). Utrzymana jest rolnicza funkcja tego terenu od czasu bitwy. Zachowane są również niemal w całości relacje przestrzenne pomiędzy terenami użytkowanymi rolniczo, lasami oraz zabudową najbliższej usytuowanych wsi. W krajobrazie opisywanego obszaru wyróżnia się mogiła 26 poległych ułanów oraz pamiątkowy kopiec z krzyżem (na części pola bitewnego, która została wpisana do rejestru decyzjami LWKZ z 24 sierpnia 2006 r., znak: KD/4401/310/5889/06 oraz z 15 kwietnia 2015 r., znak: KD.5140.7.3.2015). Należy podkreślić, że od czasu bitwy nie prowadzono na tym terenie działań niszczących krajobraz kulturowy (np. odkrywki kopalin, inwestycje przemysłowe i infrastrukturalne), a dokonane ostatnio zmiany (asfaltowa droga z Wolicy Śniatyckiej do Cześnik, linia energetyczna przecinająca teren pola bitwy z pd.-zach. na pn.-wsch., współcześnie wzniesiony Pomnik Chwały Kawalerii i Artylerii Konnej w Wolicy Śniatyckiej) - nie wpływają zasadniczo na stan zachowanego krajobrazu. W historycznym krajobrazie kulturowym miejsca rozegranej bitwy nie ma elementów dysharmonijnych i degradujących, a zachodzące współcześnie zmiany w sposobie zagospodarowania i zabudowy nie wpływają negatywnie na postrzeganie krajobrazu w historycznej przestrzeni pola bitwy. Wobec powyższego - wartość istniejącego w tym miejscu krajobrazu historycznego jako przestrzeni o określonych granicach - w ocenie LWKZ spełnia przesłanki do uznania tego obszaru za zabytkowy.

Teren walk rozegranych 31 sierpnia 1920 r., poprzez fakt ich lokalizacji w konkretnej przestrzeni geograficznej (szczegółowo określonej w czterech opiniach NID z lat 2020 - 2025 r.), niewątpliwie wypełnia przesłankę dotyczącą występowania elementów przyrodniczych, konieczną do zaistnienia „krajobrazu kulturowego”. W przypadku bitwy kawaleryjskiej, brak widocznych w krajobrazie śladów bitwy oraz jakichkolwiek, związanych z nią elementów terenowych będących wytworem człowieka - jest uzasadniony sposobem prowadzenia bitwy (większość działań przypadło na walkę kawalerii – w szyku konnym, z użyciem broni białej), a wartość pola takiej bitwy nie jest zależna od funkcjonowania w jego obszarze jakichkolwiek pozostałości inżynierskich albo śladów, które powstały w wyniku walk. Pożądane jest raczej występowanie w takiej przestrzeni geograficznej naturalnych form terenowych, istniejących w historycznym czasie zdarzenia, tj. elementów, które istniały na miejscu i w czasie bitwy oraz odegrały określoną rolę w jej przebiegu, ponieważ posiadają one historyczne znaczenie i związek z ciągiem wydarzeń (np. lokalizacja kompleksów leśnych jako miejsc osłonowych - związanych z koncentracją oddziałów lub występowanie wzgórz, które koncentrowały lub ogniskowały działania stron konfliktu, bądź stanowiły punkty oporu, miejsca dowodzenia itp.). W kontekście powyższego - obszar bitwy pod Komarowem był wynikiem strategicznych działań strony polskiej w 1920 r., a cała bitwa została rozegrana w optymalnym miejscu, o czym zadecydowała istniejąca topografia terenu. Z materiału dowodowego wynika, że krajobraz strefy działań bojowych z 31 sierpnia 1920 r. zachował się bez istotnych zmian, a wszystkie jego właściwości, które w czasie bitwy odegrały określoną rolę w jej przebiegu - istnieją także obecnie. Wartość krajobrazu kulturowego miejsca bitwy pod Komarowem określa stan jego

zachowania, sposób zagospodarowania oraz charakterystyczne elementy topograficzne (opisywane również w relacjach uczestników bitwy):

- wśród rozłogów pól, na terenie obrębu Antoniówka Komarowska, czytelne pozostaje najwyższe w okolicy wyniesienie - strategiczne wzgórze oznaczone kotą „255” stanowiące charakterystyczny punkt topograficzny. Rozciągające się na tym obszarze pasmo wzgórza „255” odegrało istotną rolę w przebiegu całego wydarzenia z 31 sierpnia 1920 r., ponieważ w czasie bitwy był to punkt dominujący, który umożliwiał rozległą obserwację terenu prawie we wszystkich kierunkach (wgląd na całe pole bitwy), a „posiadanie” tego wzgórza było taktycznym punktem ciężkości walk. Stąd wynika znaczenie panoramy widokowej z tego miejsca i uzasadniona potrzeba ochrony widoku na wyróżniające się w krajobrazie wzgórze „255” oraz „ze wzgórza” - w kierunku miejscowości otaczających pole bitwy, Komarowa Osady, a także rozległej przestrzeni terenów objętych działaniami w trakcie II etapu bitwy. W czasie stoczonego w dwóch fazach całodziennego boju, wokół kluczowego strategicznie wzgórza „255” w pobliżu Wolicy Śniatyckiej koncentrowały się najcięższe, krwawe starcia, a samo wzgórze kilkakrotnie „przechodziło z rąk do rąk”. Jego szczególne znaczenie taktyczno-wojskowe wynika również z faktu, że po zakończonej bitwie południowy stok tego wzgórza był miejscem, w którym pułki polskich ułanów zebrały się na odprawie (w której dokonano m.in. weryfikacji stanu bojowego sił polskich i podjęto dalsze decyzje operacyjne),
- czytelna linia przełamania terenu (przebiegająca przez cały teren poprzecznie, na linii wsch.-zach oraz dzieląca przestrzeń dawnego pola bitwy na dwa obszary o ograniczonej widoczności w ujęciu kierunków obserwacji północ-południe), która decydowała o dalekiej widoczności całej bitwy (m.in. z odległego Komarowa),
- mogiła kawalerzystów z 1920 r. w Wolicy Śniatyckiej - stanowiąca materialne świadectwo bitwy, została wpisana do rejestru zabytków w 2006 r. jako element miejsca upamiętniającego wydarzenie historyczne, tj. bitwę pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r. i obejmującego fragment pola tej bitwy na działce nr 328/1. Miejsce to zostało dodatkowo upamiętnione symbolicznym kopcem z krzyżem (usypanym w I. 90. XX w.) – trwale wpisanym w krajobraz pola bitwy,
- historyczny układ dróg - w pełni pozostaje zachowany istniejący w 1920 r. układ komunikacyjny z sąsiednich miejscowości oraz układ polnych dróg w rozłogach pól, w które wpisany jest współczesny układ działek dzielonych miedzami (droga z Wolicy Śniatyckiej do Cześnik miała znaczenie wyłącznie strategiczne, ze względu na jej położenie pośrodku strefy działań bojowych - nie była miejscem obserwacji pola bitwy),
- w północnej części obszaru objętego postępowaniem zachowana pozostaje w otoczeniu drzew zabudowa dawnego folwarku Nowa Wolica (przysiółek wsi Wolica Śniatycka zw. Podlas) – zlokalizowana w sąsiedztwie lasu wyznaczającego północną granicę pola historycznej bitwy,

- zachował się układ zabudowy Kolonii Wolica Śniatycka (wzdłuż drogi do Cześnik) i chociaż dawna zabudowa wiejska w większej części uległa wymianie - brak jest na ocenianym obszarze budowli dysharmonijnych i dominujących,
- nadal pozostaje dominującą strefa pól uprawnych, a obecne zagospodarowanie tego obszaru jest bardzo zbliżone do historycznego. Zachowany jest „otwarty” ku wschodowi krajobraz pola bitwy, z dalekim widokiem szerokiej panoramy, historycznie i obecnie zagospodarowany rolniczo uprawami, bez znaczących elementów topograficznych, wyróżniających się pojedynczych drzew i kęp zadrzewień śródpolnych. Nadal dominuje ten sam, rolniczy sposób użytkowania wysoczyzn otaczających dolinę, obramionych lasami, których narys niemal nie uległ zmianie, a zakres terenów zabudowy wsi położonych wokół pola bitwy pozostaje prawie identyczny. Ze względu na utrzymanie rolniczej funkcji, nie uległo zmianie wyżynne ukształtowanie terenu położonego po północnej stronie biegnącej równoleżnikowo rzeki Sieniochy (tj. wyróżniające się w krajobrazie „pofałdowanie” terenu „wznoszącego” się ku północy). Brak inwestycji ingerujących w morfologię tego obszaru (np. odkrywki kopalin, obiekty przemysłowe, wielkoskalowa zabudowa mieszkaniowa i infrastrukturalna), pozwolił na zachowanie istniejących w okresie bitwy relacji przestrzennych pomiędzy terenami użytkowymi, a lasami, ciekami, układem drożnym oraz zabudową zagrodową pobliskich wsi,
- pozostaje zachowany układ i obszar zespołów leśnych oraz zadrzewień otaczających obszar objęty postępowaniem. Północną linię strefy działań bojowych ograniczają dwa istniejące nadal w niemal niezmienionym kształcie zespoły leśne z szerokim przesmykiem drogi do Cześnik, a po stronie wschodniej ocenianego obszaru nadal istnieje las Berestki,
- południową granicę terenu będącego miejscem bitwy niezmiennie wyznacza (znajdująca się poza obszarem, którego granice zostały oznaczone na szkicu stanowiącym integralną część opinii NID z 28 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP), linia zabudowy wsi Wolica Śniatycka i Antoniówka, skupiona wzdłuż drogi do Łabuniek (wraz z miejscem lokalizacji nieistniejącej kapliczki przydrożnej w miejscowości Antoniówka, które określa w terenie punkt dowodzenia polskiej VII Brygady Jazdy w 1920 r.).

Przestrzeń geograficzna pola bitwy komarowskiej, złożona z elementów topografii istniejących w czasie walk i współcześnie, jest autentyczna oraz integralna i tym samym stanowi wartość krajobrazu kulturowego miejsca bitwy. Kompletny obraz miejsca bitwy współtworzy „przestrzeń” historyczna (stanowiąca nośnik wiedzy o wydarzeniu, które miało miejsce w przeszłości, określona znajomością faktów wynikających z autentycznych przekazów z epoki (m.in. relacje należących do ścisłego dowództwa uczestniczących w całodzienniej bitwie formacji kawaleryjskich: płk. Kornela Krzeczunowicza (dowódcy 8 Pułku Ułanów Ks. Józefa Poniatowskiego w 1920 r.), gen. Aleksandra Pragłowskiego (szefa sztabu 1 Dyw. Jazdy w 1920 r.), płk. Henryka Brzezowskiego (dowódcy 7 Brygady Jazdy w 1920 r.), płk. Rudolfa Ruppa – (dowódcy 2 Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich), gen. Stefana Dembińskiego (dowódcy

9 Pułku Ułanów Małopolskich); a także współczesnego rozpoznania (gdyż w okresie w Polsce Ludowej mówienie i pisanie o wojnie polsko-bolszewickiej było trudne, gdyż podważało legitymację władzy komunistycznej, a do lat 90. XX w. zwycięstwo bitwie kawalerskiej pod Komarowem w 1920 r. bywało pomijane lub marginalizowane w oficjalnej narracji historycznej).

Przestrzeń historyczna pola bitwy pod Komarowem w powiązaniu z fizycznym obszarem pola walki tworzy jego wymiar symboliczny - jako miejsce najważniejszego starcia jazdy polskiej w XX w., podczas którego, w heroicznych zmaganiach, została ocalona niepodległość Polski i wolność Europy Zachodniej, a krew poległych kawalerzystów „wsiała” w ziemię pól Wolicy Śniatyckiej i Antoniówki. Desygnatem wartości symbolicznych tego miejsca są ulokowane w konkretnej przestrzeni geograficznej i wyeksponowane w krajobrazie następujące elementy memoratywne:

- mogiła poległych oraz współcześnie usypany kopiec z krzyżem na działce nr ew. 328/1 w Wolicy Śniatyckiej (wpisane do rejestru zabytków jako miejsce upamiętniające wydarzenie historyczne z 31 sierpnia 1920 r.),
- odkryte w 2020 r. miejsce zapomnianego cmentarza z I wojny światowej w miejscowości Wolica Śniatka (wymagające badań interdyscyplinarnych i potwierdzające relacje uczestniczącego w bitwie płk. Henryka Brzezowskiego 1920 r. o występujących na tym obszarze mogiłach ziemnych z nasypami w formie kopców, cyt.: *„Na polach Komarowa, obficie krwią przepojonych, między kurhanami, w których tysiącami leżą ofiary wojny światowej, spoczywają polegli za Wolność i Wielkość Ojczyzny polscy ułani i szwoleżerowie”*),
- wyróżniający się w krajobrazie miejsca bitwy i widoczny niemal w całym obszarze pola bitewnego Pomnik Chwały Kawalerii i Artylerii Konnej z 2022 r. (będący spełnieniem testamentu kawalerzystów II RP, którzy planowali jego budowę już w l.30. XX w. i wzniesiony dzięki zaangażowaniu środowisk patriotycznych, zbiorów społecznych i dofinansowaniu z budżetu państwa). Należy dodać, że po wzniesieniu tego pomnika, we współczesnym krajobrazie nastąpiło istotne przesunięcie głównego punktu obserwacji pola bitwy i strefy działań bojowych – niedostępny na co dzień historyczny punkt obserwacyjny (kota „255”), został aktualnie zastąpiony punktem widokowym umiejscowionym na platformie tarasu widokowego w/w pomnika - w nowym ujęciu widokowym, z szerszym wglądem w zachodnią część pola bitwy. W konsekwencji powyższego - wyniesione miejsce w terenie, wraz z nowym pomnikiem, z którego roztacza się szeroki, daleki i atrakcyjny widok na otaczający krajobraz - w sposób oczywisty przejęło funkcję ośrodka części uroczystości związanych z upamiętnianiem bitwy z 1920 r. Ograniczona dostępność terenu w strefie historycznych działań bojowych, w tym historycznego punktu w obrębie koty „255”, skupiła również w przestrzeni wokół pomnika obszar organizowanych przy okazji kolejnych uroczystości rocznicowych bitwy, plenerowych inscenizacji z udziałem oddziałów kawalerskich grup rekonstrukcyjnych.

Szczególną wartością naukową przedmiotowego obszaru jest całkowita identyfikowalność przestrzenna całego wydarzenia z 31 sierpnia 1920 r., tzn. możliwe do odtworzenia w terenie kierunki ruchów oddziałów wojskowych obu armii, taktyczne miejsca zgrupowań i punktów dowodzenia wojsk polskich, świadczące o doskonałej strategii, oraz przeciwnie – braku strategii i zaplecza cofającej się armii rosyjskiej. Obszar ten posiada udowodnioną wartość naukową – jest ważnym elementem dziedzictwa, którego pełne rozpoznanie wymaga współpracy specjalistów wielu dziedzin (historyków, archeologów etc.). Należy podkreślić, że wartość naukową i poznawczą posiada zarówno obszar działań strategicznych, jak i działań bojowych bitwy, ponieważ jego przestrzeń archeologiczna nie została do tej pory systematycznie zbadana (nie prowadzono dotychczas żadnych badań archeologicznych ukierunkowanych na odkrycia zabytków lub obiektów związanych z bitwą) – chociaż istnieje duże prawdopodobieństwo występowania licznych artefaktów militarnych z 1920 r. i 1914 r. oraz do dziś niezidentyfikowanych miejsc pochówków polowych. W 1938 r. odnotowano bowiem, że cyt.: *„Całe pole przez lasem na szerokości 3-4 km literalnie było zawalone ludźmi i końmi”*, natomiast z opinii NID z 08 października 2024 r., znak: PDO.5111.7.2024.PM wynika, że w okresie międzywojennym elementem krajobrazu kulturowego tego obszaru były mogiły ziemne w formie kurhanów, kryjące zwłoki żołnierzy poległych podczas bitwy w 1914 r., ale obecnie nie ma po nich śladów (zostały zaorane). Pomimo to, LWKZ pozostaje na stanowisku, że całe miejsce historycznej bitwy nie powinno być jednak traktowane jako stanowisko archeologiczne (i jako takie podlegać ochronie na podstawie wpisu do rejestru), ponieważ wyklucza to możliwość nieograniczonego użytkowania tego terenu na cele rolnicze. Niezależnie - mimo braku ewidentnych śladów walk - dokonane na tym obszarze starcia wojsk, z dużym prawdopodobieństwem mogły pozostawić na przedmiotowym polu bitwy ruchome artefakty oraz nierozpoznane miejsca pochówków poległych żołnierzy (w tym poległych 31 sierpnia 1920 r. bolszewików). W związku z tym rozpoznanie naukowe pola bitwy za pomocą badań interdyscyplinarnych (zwłaszcza na podstawie ewentualnych znalezisk zabytków ruchomych), może przyczynić się do ustalenia zasięgu walk, ich koncentracji, z rozgraniczeniem chronologicznym na lata 1914 i 1920. Za potrzebą ochrony przedmiotowego obszaru przemawia również interes obronny Państwa, uzasadniony w opinii Instytutu Historii i Polemologii Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie z datą 03 kwietnia 2026 r. - m.in. wykorzystywaniem tego terenu w różnorodnych przedsięwzięciach szkoleniowych, realizowanych przez dowództwa i sztaby poziomu taktycznego Sił Zbrojnych RP. Zgodnie z tą opinią obszar krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem posiada wartości wymagające ochrony prawnej, cyt.: *„ze względu na jego znaczenie w polskiej pamięci historycznej, co przekłada się na istotny czynnik zbiorowej świadomości historycznej, postrzegany jako ważny element bezpieczeństwa kulturowego, czyli jeden z segmentów bezpieczeństwa narodowego”*.

Z uwagi na szczególny charakter zabytku zdefiniowanego w przepisie art. 3 pkt. 14 u.o.z.o.z. - rozumienie krajobrazu kulturowego ograniczone przede wszystkim do ochrony wartości kulturowych prowadzi do zagubienia istoty walorów tego rodzaju zabytku, ponieważ taki zabytek stanowi przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działania czynników

naturalnych i działalności człowieka, zawierającą oprócz wytworów cywilizacji także równie ważne elementy przyrodnicze. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości społeczności lokalnych (małe ojczyzny), regionów i państwa. Z tych powodów konieczne jest utrzymanie i eksponowanie wartości takiego obszaru, poprzez podejmowanie działań odnoszących się zarówno do ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i środowiska przyrodniczego oraz określenie zasad utrzymania cech/form krajobrazu decydujących o wartości tego obszaru. W ocenie LWKZ nie jest wystarczająca obowiązująca ochrona przyrodnicza części obszaru pola dawnej bitwy, tj. nieruchomości oznaczonych jako działki nr ew.: 297, 298, 299/1, 299/2, 320 z obrębu Kolonia Cześniki, działki nr ew. 143, 144, 145, 146, 154, 157, 158, 159, 160, 161 z obrębu Wolica Śniatyczna oraz działki nr ew.: 77, 78 z obrębu Antoniówka Komarowska (zgodnie z opinią Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie z 25 lipca 2024 r., znak: WSTIII.600.24.2024.ET). W bezpośrednim sąsiedztwie pasma wzgórza oznaczonego kotą „255”, został wyznaczony teren specjalnego obszaru ochrony siedlisk Bródek PLH60085, na mocy Rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 18 sierpnia 2023 r. Obszar ten posiada plan zadań ochronnych wprowadzony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z 28 lutego 2023 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Bródek PLH60085 (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2023 r., poz. 1453). Na pozostałej części obszaru ocenianego pod kątem wpisu do rejestru brak jest jednak innych form ochrony przyrody żywej, nieożywionej i krajobrazu, określonych przepisami ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2026 poz. 13). Chronione na podstawie przepisów tej ustawy obszary Natura 2000 znajdują się bowiem w promieniu 5 km od granic wpisanego do rejestru krajobrazu kulturowego pola bitwy. Natomiast położona w obrębie ewidencyjnym Antoniówka Komarowska część wschodnia obszaru wskazanego w niniejszej decyzji - znajduje się w wymaganej dla inwestycji elektrowni wiatrowych strefie odległości 700 m od budynków mieszkalnych i budynków o funkcji mieszkalnej (art. 4 ust. 1 ustawy z 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych - t.j. Dz. U. 2024 poz. 317) - a zatem jest narażona na presję ewentualnych inwestycji OZE. Zgodnie z literaturą konserwatorską (w tym „Wytyczne dotyczące infrastruktury energii odnawialnej w kontekście jej wpływu na dziedzictwo kulturowe”, oprac. w 2023 r. przez Komitet Narodowy ICOMOS w Hiszpanii i udostępnione na stronie internetowej NID; publikacja A. Sas-Bojarskiej, „Wielkie inwestycje w kontekście zagrożeń i ochrony krajobrazu” z 2017 r.; artykuł B. Bożętki, „Pozyskiwanie energii wietrznej a zmiany krajobrazu. Konsekwencje dla funkcji rekreacyjnej” z 2010 r.) - wprowadzanie do przestrzeni nowych elementów, szczególnie form o znacznych rozmiarach, struktur wielkopowierzchniowych zawsze wiąże się z poważnymi zmianami krajobrazu, a lokalizacja i funkcjonowanie tzw. farm wiatrowych lub nawet pojedynczych turbin ma bardzo duże konsekwencje zarówno dla samej struktury, jak i dla funkcji krajobrazu. Tego rodzaju przekształcenia krajobrazu mogą cechować się różną skalą, jednak rzadko dotyczą wyłącznie jego struktury materialnej. Zmiany struktury biofizycznej często rzutują na własności niematerialne, wpływając na wartości, znaczenie krajobrazu i w konsekwencji na jego postrzeganie oraz wykorzystanie. Z w/w powodów realna ocena skutków ewentualnych

inwestycji mogących mieć wpływ na opisane powyżej wartości krajobrazu kulturowego pola bitwy, uzasadnia konieczność jego ochrony poprzez wpis do rejestru zabytków. Celem przedmiotowego wpisu nie jest jednak zagwarantowanie niezabudowanego i niezainwestowanego przemysłowo terenu na potrzeby corocznych uroczystości związanych z upamiętnieniem bitwy z 1920 r., ale zagwarantowanie ochrony tego obszaru, w jego nieprzekształconej formie i tradycyjnym sposobie zagospodarowania, przed inwestycjami mającymi wpływ na zachowaną tożsamość historyczną i krajobraz kulturowy tego miejsca. Problem ochrony pola historycznej bitwy był zgłaszany od 2006 r. (przy okazji wpisu do rejestru zabytków mogiły poległych i fragmentu pola bitwy w Wolicy Śniatyckiej), a także w związku z procedowaną co najmniej od 2014 r. zmianą obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada - w celu dopuszczenia na tym terenie lokalizacji inwestycji związanych z energią odnawialną. Zaistniały na tamtym etapie konflikt interesów działających na rzecz ochrony tego obszaru przed inwestycją związaną z budową elektrowni wiatrowych oraz Gminy Komarów-Osada (która procedowała w/w zmiany ustaleń prawa miejscowego, umożliwiające realizację inwestycji OZE), był już w tamtym czasie przedmiotem dyskusji „ponadlokalnej” (znajdującej potwierdzenie w aktach sprawy), a w konsekwencji również powodem złożenia sześciu wniosków o wpis do rejestru miejsca bitwy (z których cztery wcześniejsze - z 2014, 2017 i 2019 r. - nie były procedowane z przyczyn formalnych). W/w okoliczności tylko pozornie nie mają znaczenia dla oceny potrzeby wpisu do rejestru zabytków obszar, którego wartość znajduje pełne uzasadnienie w materiale dowodowym. Należy podkreślić, że nadal brak jest ustaleń dotyczących ochrony przedmiotowego obszaru w planach zagospodarowania przestrzennego gmin Komarów-Osada i Sitno, a w dokumentach strategicznych tych gmin - obszar ten nie jest nawet identyfikowany z historycznym polem bitwy z 1920 r. (z wyjątkiem wpisanego do rejestru miejsca upamiętniającego wraz z mogiłą poległych kawalerzystów w Wolicy Śniatyckiej). Stoi to w sprzeczności z dokumentami strategicznymi województwa, ponieważ Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Lubelskiego na lata 2023-2026”, przyjęty Uchwałą nr LVI/813/2024 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 20 marca 2024 r. określa strategię rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku, a wyznaczone w tym celu kierunki działań Samorządu Województwa obejmują wspieranie organizacji i tworzenie infrastruktury na rzecz zachowania pamięci i dziedzictwa historycznego województwa lubelskiego – w tym: bitwy pod Komarowem. Określone w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (Uchwała Nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r.; Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2015 r., poz. 5441) kierunki rozwoju przestrzennego w zakresie środowiska kulturowego precyzują, że ochrona i opieka nad zabytkami nieruchomymi obejmuje m.in.: ochronę przed zabudową i ekspozowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc wydarzeń i walk historycznych, a ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego obejmuje m. in.: wspieranie tworzenia parków kulturowych, ochronę zagrożonych zanikiem tożsamości historycznie ukształtowanych krajobrazów rolniczych. Wśród działań ukierunkowanych na zachowanie wartości obiektów dziedzictwa kulturowego jako priorytetowe uznaje się ochronę i ekspozowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc

wydarzeń i walk historycznych do których należą m.in. miejsca ważniejszych bitew historycznych – w tym bitwy pod Komarowem. Natomiast za elementy ekspozycji krajobrazów kulturowych uznano do zachowania wszystkie cechy, które decydują o wartości krajobrazu kulturowego miejsca bitwy pod Komarowem, tj. punkty widokowe, ciągi widokowe, osie widokowe, powiązania widokowe (elementy ekspozycji czynnej) oraz panoramy, strefy ekspozycji widokowej zabytkowych obiektów (otuliny krajobrazowe), ekspozycje wewnątrz krajobrazowych, otwarcia widokowe (elementy ekspozycji biernej). W dniu 25 czerwca 2026 r. Sejmik Województwa Lubelskiego uchwałą nr XXIII/380/2026 przyjął Audyt krajobrazowy województwa lubelskiego, którego wejście w życie nastąpi z dniem 1 października 2026 r. W procesie jego sporządzania uwzględniono występowanie w obrębie krajobrazu obiektów kulturowych lub świadectw kultywowania wydarzeń historycznych i kulturowych, które w wyraźny sposób wpływają na kształtowanie fizjonomii krajobrazu lub kształtują świadomość lokalnej społeczności. W tym kontekście uznano, że świadectwa kultywowania pamięci historycznej bitwy pod Komarowem jednoznacznie definiują, identyfikują i wyodrębniają lokalną specyfikę kulturową krajobrazu w skali regionalnej (pismo Departamentu Strategii i Rozwoju Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie z 14 lipca 2026 r., znak: SR-IV.7632.3.21.2025.MRKO).

Zachowanie zabytków, stanowiących świadectwo przeszłości, a tym samym należących do dziedzictwa kulturowego leży w interesie publicznym, na straży którego powinien stać organ ochrony zabytków. W związku powyższym, działając w granicach prawa LWKZ jest zobowiązany do podejmowania działań, mających na celu ochronę autentyzmu i integralności dziedzictwa kulturowego - w celu zachowania go w jak najlepszym stanie dla przyszłych pokoleń, a także traktowania go jako dobra wspólnego, które buduje tożsamość narodową i lokalną. Wobec powyższego, dokonana na potrzeby niniejszej decyzji ocena interesu społecznego w ochronie krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem znajduje pełne uzasadnienie w przepisach ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W obowiązującym porządku prawnym pojęcie interesu społecznego w ochronie zabytków sankcjonuje nie tylko w/w ustawa (art. 3 ust. 1 u.o.z.o.z.), ale również Konstytucja RP (art. 5 i art. 86). Przepisy te jasno wskazują, że indywidualne prawo własności może podlegać ograniczeniom, jeżeli wymaga tego wyższy cel, jakim jest zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Społeczny interes w ochronie zabytków opiera się na przekonaniu, że dziedzictwo kulturowe nie jest wyłącznie własnością prywatną, ale wspólnym dobrem o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania i rozwoju całego społeczeństwa. Natomiast wartościami, które na tle prawnej ochrony zabytków pozostają w permanentnym konflikcie, są: zabytki i ich dobro (ze względu na społeczny wymiar chronionej wartości) oraz własność prywatna. Dowodem tego konfliktu jest liczna korespondencja z LWKZ z Gminą Komarów-Osada oraz stronami postępowania, których część wyraziła zdecydowany sprzeciw wobec proponowanego wpisu do rejestru zabytków albo sugerowała umorzenie postępowania lub ograniczenie wpisu do rejestru wyłącznie działek stanowiących własność wnioskodawcy, tj. Stowarzyszenia „Bitwa pod Komarowem”. W toku postępowania LWKZ udzielił pisemnych odpowiedzi na 99 wniosków i uwag złożonych w tym zakresie - przy czym zdecydowana większość z nich

dotyczyła wartości przedmiotowego obszaru jako krajobrazu kulturowego w rozumieniu przepisu art. 3 pkt. 14 u.o.z.o.z. oraz oceny tego obszaru pod kątem zabytku spełniającego definicję art. 3 ust. 1 u.o.z.o.z. W/w wątpliwości w zakresie wartości kwalifikujących ten obszar do wpisu do rejestru zostały jednak wykluczone w pozyskanych na cele postępowania opiniach niezależnych instytucji (NID, Wojskowego Biura Historycznego, Instytutu Historii i Plemnologii Akademii Sztuki Wojennej). Natomiast głównym uzasadnieniem wyrażanego w w/w wnioskach sprzeciwu części stron wobec proponowanego wpisu do rejestru zabytków były - w ocenie protestujących - ograniczenia prawa własności (ograniczenie możliwości korzystania z własności gruntów, pobierania pożytków lub pośredniego eksploataowania przedmiotu własności), zachowania prawa własności i swobody w dysponowaniu tą własnością, a także naruszenie przepisów kodeksu cywilnego, które chronią własność. Należy zatem wyjaśnić, że z ograniczeniem możliwości wykonywania prawa własności wiąże się również szereg innych aktów prawnych - w tym przepisy prawa miejscowego dotyczące zagospodarowania przestrzennego, które mają na celu uregulowanie zagospodarowania przestrzennego. W interesie właścicieli nieruchomości leży bowiem nieskrępowane korzystanie z tych nieruchomości, a przecież obowiązujące akty normatywne (wraz z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) oraz aktualne akty prawa miejscowego (plany ogóle i plany zagospodarowania przestrzennego) mają walor norm powszechnie obowiązujących i kształtujących wykonywanie prawa własności nieruchomości.

W ocenie LWKZ podstawowym zagrożeniem dla przedmiotowego obszaru są obowiązujące dla niego ustalenia w planie ogólnym gminy Komarów-Osada, przyjętym Uchwałą nr XVIII/125/2026 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 30 marca 2026 r. Obszar tej części gminy został bowiem oznaczony planie jako dominująca strefa funkcjonalna „SO” (Strefa otwarta) oraz „SZ” (Stefa wielofunkcyjna z zabudową zagrodową). Wydzielony w ten sposób fragment przestrzeni, dla którego określono w/w profil funkcjonalny SO oznacza strefę otwartą, która grupuje tereny wyłączone z intensywnej zabudowy, chroniące przyrodę, krajobraz i rolnictwo. Jednocześnie w tej samej strefie dopuszczalne są funkcje dodatkowe w zakresie przeznaczenia terenu na cele infrastruktury technicznej - w tym: teren elektrowni wiatrowej, teren elektrowni słonecznej, teren elektrowni geotermalnej, teren biogazowni (zgodnie z Rozporządzeniem Ministra i Rozwoju i Technologii z 22 listopada 2024 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie projektu planu ogólnego gminy, dokumentowania prac planistycznych w zakresie tego planu oraz wydawania z niego wypisów i wyrysów - Dz.U. 2024 poz. 1775). Według pisemnej informacji strony postępowania, tj. spółki Vortex Energy Windpark sp. z o.o. z datą 19 sierpnia 2026 r. - planowana na obszarze krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem inwestycja polegająca na budowie zespołu elektrowni wiatrowych wraz z niezbędną infrastrukturą aktualnie znajduje się na etapie zakończonych monitoringów środowiskowych i będzie obejmowała konkretne (wskazane przez spółkę) nieruchomości w obrębie Antoniówka Komarowska (w tym objęte niniejszą decyzją) oraz nieruchomości leżące w obrębach Śniatycze i Kadłubiska. Założenia projektowe spółki określają parametry planowanej jw. inwestycji (ilość wiatraków: 10 turbin wiatrowych, planowana moc pojedynczej turbiny: 6,2 MW, planowana wysokość wieży: 129 m nad poziomem terenu, planowana

wysokość całkowita pojedynczej konstrukcji wiatraka: 210 m nad poziomem terenu). Wywołane przez wskazane powyżej parametry elektrowni zmiany struktury istniejącego krajobrazu kulturowego będą zatem związane z aspektem jego kompozycji, a planowane usytuowanie turbin w strefie wierzchwinowej pasma wzgórza „255” zdecydowanie obniży jego walory estetyczne i zabytkowe. W efekcie - wielkoskalowe przekształcenia infrastrukturalne oraz dominująca pozycja elektrowni wiatrowych zmieniają nie tylko znaczenie i symbolikę krajobrazu kulturowego pola historycznej bitwy, ale również zakłócają percepcję jego widoku dalekiego (zgodnie z literaturą przedmiotu - w sprzyjających warunkach pogodowych z odległości nawet 15–20 kilometrów, a przy idealnej przejrzystości powietrza i na otwartej przestrzeni – nawet do 30 kilometrów). Wobec powyższego wpis do rejestru zabytków krajobrazu kulturowego pola bitwy w zakresie wskazanym w niniejszym orzeczeniu ma na celu ochronę niezabudowanego terenu miejsca bitwy przed inwestycjami infrastrukturalnymi OZE i umożliwienie zachowania bez zmian czytelnego krajobrazu historycznej bitwy w kontekście jego poprawnej interpretacji, będącej kluczem do zrozumienia nie tylko samego wydarzenia z 31 sierpnia 1920 r., lecz także potrzeby jego ochrony i upamiętnienia.

Wniesione w toku postępowania petycje 15 organizacji społecznych, dotyczące zasadności wpisu do rejestru zabytków krajobrazu kulturowego pola bitwy – z uwagi na wartości tego miejsca, które wymagają ochrony prawnej ze względu na interes społeczny - muszą być uwzględnione w decyzji LWKZ rozstrzygającej kwestię tego wpisu. Wynika to z obowiązującej ustawy z 11 lipca 2014 r. o petycjach (t.j. Dz.U. 2018 poz. 870), zgodnie z którą, cyt.: *„przedmiotem petycji może być żądanie, w szczególności (...) podjęcia rozstrzygnięcia lub innego działania w sprawie dotyczącej podmiotu wnoszącego petycję, (...) lub wartości wymagających szczególnej ochrony w imię dobra wspólnego, mieszczących się w zakresie zadań i kompetencji adresata petycji”* (art. 2 ust. 3 ustawy). Petycja w sprawie wpisu do rejestru zabytków jest bowiem niezbywalnym prawem opartym na interesie społecznym i umocowanym w art. 2 ustawy o petycjach w związku z art. 63 Konstytucji RP. Zgodnie z przepisami w/w ustawy o petycjach – postępowanie petycyjne nie kończy się aktem administracyjnym w sprawie złożonego żądania, ale - o ile petycja zostanie rozpatrzona pozytywnie - wiąże się z podjęciem innych działań faktycznych, ukierunkowanych na wskazany w petycji szeroko pojęty interes społeczny. Petycja jest bowiem rodzajem inicjatywy obywatelskiej, a jej postulatywny charakter w wymiarze społecznym przemawia za nadrzędnością interesu publicznego nad interesem indywidualnym. LWKZ zobowiązany jest ocenić rzeczywiście istniejący stan faktyczny sprawy przy wykorzystaniu wszystkich możliwych i legalnych dowodów - w tym również petycji ukierunkowanych na wskazany w nich szeroko pojęty interes społeczny jakim jest ochrona zabytków, złożonych przez: Towarzystwo Przyjaciół 9 Pułku Strzelców Konnych z siedzibą w Szymanach, Fundację Kawaleria Polska z siedzibą w Szymanach, Rodzinę Pułkową 8 Pułku Ułanów Księcia Józefa Poniatowskiego z siedzibą w Krakowie, Radzyńskie Stowarzyszenie Kawaleryjskie im. Rtm. Wincentego Zawadzkiego z siedzibą w Radzynie Podlaskim, Stowarzyszenie im. gen. bryg. Bolesława Nieczuja-Ostrowskiego z siedzibą w Elblągu, Stowarzyszenie Miłośników Miasta Radzymin i Bitwy Warszawskiej 1920 Roku w Barwach 201 Ochotniczego Pułku Szwoleżerów z siedzibą w Starym

Dybowie, Stowarzyszenie *Genius Loci* z siedzibą w Warszawie, Stowarzyszenie Szwadron Jazdy Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Starej Miłosnej, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział w Zamościu, Bober Team Non Profit Sp. z o.o. z siedzibą w Ochabach Wielkich, Fundację Dialog z siedzibą w Krakowie, Fundację *Polska galopem!* z siedzibą w Warszawie, Stowarzyszenie Polski Klub Kawaleryjski - Organizację Pożytku Publicznego z siedzibą w Poznaniu, Stowarzyszenie Rodzina 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich z siedzibą w Warszawie oraz Towarzystwo Krzewienia Tradycji i Kawalerii Polskiej im. Rotmistrza Witolda Pileckiego z siedzibą w Chrzanowie. Wobec powyższego złożone w ramach w/w petycji żądania dotyczące potrzeby ochrony obszaru będącego miejscem historycznej bitwy, umotywowane szeroko pojętym interesem społecznym (jako miejsce działań dla Kawalerii Ochotniczej ogromnego ruchu społecznego, zbudowanego oddolnie przez pasjonatów historii Kawalerii Polskiej i Jazdy Polskiej pielęgnujących tradycje przedwojennych pułków ułańskich, działających społecznie, wciągających młodzież w pielęgnowanie dziedzictwa narodowego i zachowanie go dla przyszłych pokoleń), tożsamością celów ochrony poprzez wpis z celami statutowymi składających petycje organizacji społecznych (ukierunkowanych na dbałość takie miejsca, by pozostały one dla przyszłych pokoleń w najmniej naruszonym stanie), a także koniecznością zagwarantowania nienaruszalności terenów i naturalnego krajobrazu dawnego pola bitwy pod Komarowem przed ewentualnymi próbami lub działaniami albo ingerencją w dotychczas zachowany stan przestrzenny, ze strony różnego rodzaju podmiotów indywidualnych, jak i prawnych, związanych z działalnością mającą na celu instalowanie urządzeń przemysłowo - technicznych, czy też innych działań mogących zdeformować pierwotny i naturalny historyczny kształt krajobrazu, stanowiącego perspektywę pola bitwy, a zwłaszcza pasma wzgórza „255” – znajduje uzasadnienie w niniejszej decyzji. LWKZ przychyliła się do wyrażonego w tych petycjach, jednomyślnego stanowiska, że stworzenie chronionego krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem może przynieść korzyści nie tylko w wymiarze historycznym, ale także społeczno-gospodarczym. Miejsce to, odpowiednio zagospodarowane i promowane może stać się atrakcją turystyczną przyciągającą miłośników historii z całego kraju i świata - co przyczyni się do rozwoju lokalnej gospodarki oraz wzrostu świadomości historycznej wśród mieszkańców. Pole bitwy pod Komarowem jest ważnym miejscem pamięci narodowej, które posiada potencjał edukacyjny i wychowawczy. Zachowanie autentycznego krajobrazu tego miejsca umożliwi organizację lekcji historii, rekonstrukcji bitew oraz wydarzeń patriotycznych, które pomogą w kształtowaniu świadomości historycznej i tożsamości narodowej młodych pokoleń. Jest to jedyne miejsce na terenie Polski, gdzie upamiętniony etos chwały kawalerii i artylerii konnej stoi w niezmienionym krajobrazie. Dzięki jego niezmienionej dotychczas perspektywie, posiadanym walorom krajobrazu historycznego, realizowanym licznie inscenizacjom historycznym i planom filmowym poświęconym bitwie pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r., wskazana przestrzeń jest powodem i miejscem docelowym coraz liczniejszego ruchu turystycznego. Walory te winny być za wszelką cenę zachowane dla przyszłych pokoleń jako krajobraz kulturowy pola zwycięskiej bitwy, która przesądziła o historii Polski i Europy w 1920 r. Wartość pola bitwy, to nie tylko ziemia, ale również czytelność pola walki. Wzniesienie

infrastruktury OZE o wysokości 210 m drastycznie zakłóci historyczny krajobraz, uniemożliwiając zrozumienie manewrów kawalerii i niszcząc powagę tego miejsca. Tym samym podnoszona przez Wójta Gminy Komarów-Osada oraz przeciwników wpisu argumentacja, że dynamiczny rozwój regionu może przynieść większe korzyści społeczno-ekonomiczne niż ochrona przedmiotowego krajobrazu kulturowego poprzez wpis do rejestru zabytków – w ocenie LWKZ nie znajduje uzasadnienia w interesie społecznym, którego wyrazem są przepisy prawa dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Dokonany w niniejszym zakresie wpis do rejestru zabytków nie będzie miał bowiem istotnego wpływu na ograniczenie rozwoju infrastrukturalnego i gospodarczego całego regionu, ani nie przełoży się na jego wykluczenie i degradację. Z materiału dowodowego – w tym przede wszystkim pisma Vortex Energy Windpark Sp. z o.o. z datą 19 sierpnia 2026 r. - wynika bowiem, że planowana w tej części gminy Komarów-Osada inwestycja OZE (oraz nadal procedowana wbrew obowiązującemu przepisowi art. 10a u.o.z.o.z. i argumentacji Wójta Komarów-Osada w piśmie z 08 lipca 2026 r., znak: GNUPP.6722.1.2024 dotyczącej braku możliwości lokalizacji turbin wiatrowych na terenie całej gminy), obejmuje nie tylko nieruchomości objęte niniejszą decyzją, ale również szereg innych nieruchomości, które znajdują się poza granicami tego obszaru (którego granice zostały oznaczone na szkicu stanowiącym integralną część opinii eksperckiej Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 28 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP), na terenie Antoniówki Komarowskiej oraz sąsiednich obrębów ewidencyjnych Śniatycze i Kadłubiska. Wartość tych nieruchomości nie była jednak przedmiotem dokonanej przez LWKZ oceny pod kątem wpisu do rejestru zabytków krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem.

Wyznaczony niniejszą decyzją zakres ochrony konserwatorskiej obejmuje faktyczne miejsce bitwy z 31 sierpnia 1920 r., tj. obszar, którego granice zostały wyznaczone w oparciu o ustalenia znajdujące potwierdzenie w całokształcie materiału dowodowego. Podważana przez część stron celowość jego ochrony z uwagi na inny niż w 1920 r. układ działek po komasacji, inne uprawy, zabudowę, obecność linii energetycznej, a także wielkość jego powierzchni nie znajduje uzasadnienia. W Polsce ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków objęto zaledwie sześć pól bitewnych, tj. Grunwald (1410 r.), Raclawice (1794 r.), Maciejowice (1794 r.), Raszyn (1809 r.), Westerplatte (1939 r.) oraz Kije (1759 r.). W/w obszary chronione również obejmują znaczące powierzchnie terenów pól bitewnych: Grunwald – 51,75 ha, Raclawice – ok. 3000 ha, Maciejowice – 84,04 ha, Raszyn – ok. 0,27 ha, Westerplatte – ok. 64,5 ha, Ossów – ok. 106 ha, a wpisane do rejestru zabytków w 2022 r. pole bitwy pod Kijami - 493,03 ha. Każde z nich zostało wpisane w innym zakresie i każde z nich posiada indywidualne wartości, dotyczące konkretnej przestrzeni miejsc w których zostały one rozegrane. Niniejsza decyzja dotyczy obszaru krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem, którego granice zostały określone w opinii NID z 2020 r. Granice wpisu krajobrazu kulturowego miejsca bitwy z 31 sierpnia 1920 r. uwzględniają więc indywidualne, wskazane powyżej wartości tego konkretnego miejsca i nie mogą być ograniczane ze względu na obowiązujące, mniejsze zakresy ochrony innych pól bitewnych.

Potrzebę wpisu do rejestru zabytków krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r. uzasadnia przepis art. 3 pkt 1 u.o.z.o.z., który określa zasadność zachowania zabytków w interesie społecznym - ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. W związku z powyższym ochrona krajobrazu kulturowego jest ustawowym celem ochrony zabytków, a ochrona wartości niematerialnych i krajobrazowych pól bitewnych jest priorytetem, który - jako wyraz aktualnego interesu publicznego RP - w hierarchii dóbr chronionych stoi wyżej niż partykularne interesy inwestycyjne. Określony tym przepisem prawa interes społeczny należy bowiem rozumieć nie jako interes lokalnej społeczności (często tożsamy z interesem inwestora), lecz interes ogółu społeczeństwa (publiczny, ogólnospołeczny). Konflikt wartości między interesem indywidualnym (inwestora, właściciela), a interesem publicznym (ogólnospołecznym), powinien być rozstrzygany przede wszystkim w granicach zasady proporcjonalności, o której mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Stąd zasada proporcjonalności wymaga zachowania właściwych proporcji w hierarchizacji wartości – interesu jednostki i interesu publicznego. Interes publiczny w kwestii zasadności wpisu do rejestru zabytków nie może być również rozumiany wyłącznie jako korzyść ekonomiczna właścicieli i użytkowników nieruchomości objętych postępowaniem administracyjnym w sprawie wpisu do rejestru, a ewentualne korzyści ekonomiczne nie mogą przesądzać o zasadności dokonania takiego wpisu. Zgodnie z wytycznymi Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wyrażonymi w piśmie z 15 maja 2023 r., znak: DOZ-KiNK.6521.27.2020.EZ, zmiany związane z pozyskiwaniem energii elektrycznej wytworzonej z odnawialnych źródeł energii nie powinny się odbywać kosztem dewastacji zabytków wskazanych w art. 6 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z., a wytwarzanie energii odnawialnej oraz ochrona zabytków muszą być traktowane jako równorzędne interesy społeczne. Przychylając się do powyższego oraz do stanowiska Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków w Lublinie wyrażonego w uchwale Rady nr 2/2026 z datą 27 lipca 2026 r. - LWKZ pozostaje na stanowisku, że o rozstrzygnięciu w sprawie przedmiotowego wpisu do rejestru zabytków powinien decydować całokształt materiału dowodowego, a w sytuacji ścierających się ze sobą opinii dotyczących zasadności proponowanego przez Stowarzyszenie wpisu - organ konserwatorski nie może przyznać prymatu argumentacji wyłącznie części stron - nie podejmując jednocześnie merytorycznej oceny argumentacji pozostałych osób zgłaszających swoje uwagi i wnioski w tej sprawie (por. wyrok NSA z 15 października 2025 r., sygn. II OSK 881/23). Udokumentowane w materiale dowodowym, wykluczające się stanowiska stron postępowania oraz argumentacja dotycząca zasadności realizacji planowanej na przedmiotowym obszarze inwestycji OZE powinny mieć wpływ na zakres podjętego rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie wpisu i wyznaczone nią granice ochrony konserwatorskiej. Przebieg tych granic jest podyktowany potrzebą ochrony miejsc szczególnie narażonych na ewentualne działania trwale i nieodwracalnie niszczące krajobraz kulturowy pola bitwy (np. infrastruktura OZE), a jednocześnie w/w granice ochrony obejmują obszar, gdzie miały miejsce główne starcia w czasie bitwy z 31 sierpnia 1920 r. Wielkoobszarowy wpis do rejestru pola bitwy jest niezbędny, aby przetrwały wartości historyczne, krajobrazowe i naukowe miejsca bitwy. Oznaczone na załączniku graficznym

niniejszej decyzji granice wpisu zostały wyznaczone po konkretnych, łatwych w identyfikacji granicach obszaru, opartych na drogach (wzdłuż ich granic od strony obszaru objętego ochroną konserwatorską) i obejmują całe działki geodezyjne (kolejno do siebie przylegające) oraz znajdujące się w granicach tego obszaru części dróg. Dzięki temu obszar określony w/w granicami jest spójny – co jest dużym ułatwieniem w ochronie konserwatorskiej, a w przyszłości może być pomocne w przeprowadzeniu badań naukowych na szerszą skalę. Wyznaczony w ten sposób zakres wpisu do rejestru zabytków uwzględnia interes ogółu społeczeństwa i jest swego rodzaju kompromisem, który ma pogodzić racje wszystkich stron.

Z uwagi na podnoszony przez część stron problem ograniczenia prawa własności w związku z wpisem do rejestru zabytków - LWKZ informuje, że w świetle obowiązującego prawa - uprawnienia właścicieli w swobodnym dysponowaniu znajdującymi się w ich posiadaniu nieruchomościami nie są nieograniczone. Zgodnie ze wskazaną w art. 21 Konstytucji RP zasadą ochrony własności, ograniczenia prawa własności mogą wynikać tylko z obowiązujących ustaw (wszystkich) i nie mogą naruszać istoty własności. W świetle wykładni konstytucyjnej, ochrona zabytków jest jedną z fundamentalnych funkcji państwa. Art. 5 Konstytucji RP stanowi dla ustawodawcy i organów ochrony zabytków konstytucyjny mandat do przedkładania ochrony substancji zabytkowej nad doraźny interes ekonomiczny właścicieli czy inwestorów. W doktrynie prawa konstytucyjnego i administracyjnego wykładnia art. 5 Konstytucji RP w kontekście ochrony zabytków opiera się na zawartej w nim zasadzie ustrojowej, zgodnie z którą Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego (którego kluczowym, materialnym komponentem są zabytki). Art. 5 Konstytucji RP nie jest jedynie deklaracją ideową, lecz prawnym zobowiązaniem państwa do aktywnego działania. Nakłada on na władzę publiczną (rządową i samorządową) obowiązek stworzenia skutecznych ram prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony zabytków. Działania te zostały skonkretyzowane w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jednocześnie, art. 5 Konstytucji nie działa w próżni, ponieważ w procesie wykładni łączy się go z treścią Preambuły tej Konstytucji, która nakazuje przekazać przyszłym pokoleniom „wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku”. Art. 6 ust. 1 Konstytucji RP stanowi, że: *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”*. Natomiast art. 86 tej Konstytucji nakłada na każdego (nie tylko państwo, ale i obywatela) obowiązek dbałości o stan środowiska, w tym otoczenia kulturowego. Wykładnia art. 5 w powiązaniu z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP (zasada proporcjonalności) służy jako uzasadnienie dla ograniczania prawa własności prywatnej. Wobec powyższego - ochrona zabytków jest wartością nadrzędną w nałożonych ustawowo zadaniach LWKZ, mieszczącą się w klauzuli generalnej społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa, zawartej w przepisie art. 5 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.) i wyraża się preferencjami ustawodawcy w kształtowaniu treści uprawnień LWKZ oraz korzystaniu z przysługujących temu organowi przepisów prawa, upoważniających do wydania niniejszej decyzji w sprawie wpisu do rejestru zabytków.

W odniesieniu do nieruchomości oznaczonych jako działki nr 328/1 i 329/1 w Wolicy Śniatyckiej, które zostały wpisane do rejestru zabytków na podstawie prawomocnych decyzji LWKZ z 24 sierpnia 2006 r., znak: KD/4401/310/5889/06 oraz z 15 kwietnia 2015 r., znak: KD.5140.7.3.2015 (numer w rejestrze zabytków: A/667) – LWKZ wyjaśnia, że przedmiotem w/w wpisów jest miejsce upamiętniające wydarzenie historyczne, tj. bitwę pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r., obejmujące: mogiłę poległych i fragment pola tej bitwy na działce nr 328/1 (wpisane w 2006 r.), oraz nieruchomości oznaczone jako pozostała część działki nr 328/1 i działka nr 329/1 - stanowiące przedpole w/w miejsca upamiętniającego wydarzenie historyczne i zawierające elementy bezpośrednio związane z tym wydarzeniem z wydarzeniem (wpisane w 2015 r.). Kwestia potrzeby ochrony tych nieruchomości została zatem rozstrzygnięta na mocy innej podstawy prawnej niż wskazana w u.o.z.o.z. podstawa wpisu krajobrazu kulturowego (tj. na mocy przepisu art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. h, a nie odnoszącego się do innej kategorii zabytku przepisu art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a).

Wobec powyższego LWKZ stwierdza, że **wskazany w niniejszej decyzji obszar krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r., obejmujący nieruchomości wymienione w rozstrzygnięciu, w granicach oznaczonych na załączniku graficznym tej decyzji - spełnia kryteria zabytku zdefiniowanego w przepisie art. 3 pkt. 14 u.o.z.o.z. jako „postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka”. W związku z powyższym zabytek ten spełnia definicję zabytku określonego w art. 3 pkt 1 oraz art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a u.o.z.o.z., wymagającego ochrony prawnej ze względu na interes społeczny.**

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji.

dr Dariusz Kopciowski

Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków

/kwalifikowany podpis elektroniczny/

Pouczenie

Na podstawie art. 127 § 1 i 2 oraz art. 129 § 1 i 2 K.p.a. od decyzji niniejszej przysługuje odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w terminie 14 dni od daty doręczenia decyzji, za pośrednictwem Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Decyzja podlega wykonaniu przed upływem terminu do wniesienia odwołania, jeżeli jest zgodna z żądaniem wszystkich stron lub jeżeli wszystkie strony zrzekły się prawa do wniesienia odwołania (art. 130 § 4 K.p.a.).

Wniesienie odwołania w terminie wstrzymuje wykonanie decyzji (art. 130 § 2 K.p.a.).

Zgodnie z art. 127a K.p.a. w trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu administracji publicznej, który

ul. Archidiakońska 4

tel./fax: 81 532 90 35

e-mail: info@wkz.lublin.pl

20-113 Lublin

tel.: 815325937

ePUAP: /WUOZL/SkrytkaESP

www.gov.pl/web/wuoz-w-lublinie

e-doręczenia: AE:PL-24680-17436-BDVJH-17

wydał decyzję. Z dniem doręczenia organowi administracji publicznej oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna, co oznacza, iż decyzja podlega natychmiastowemu wykonaniu i brak jest możliwości jej zaskarżenia.

W zakresie odwołania stronie przysługuje zgłoszenie wniosków przewidzianych w art. 136 § 1-3 K.p.a.

Zgodnie z art. 10a ust. 1. Od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku.

2. Zakaz, o którym mowa w ust. 1, dotyczy także robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie.

Do czasu ostatecznego zakończenia postępowania w przedmiotowej sprawie wpisu na całym obszarze, w sprawie którego wydano niniejsze rozstrzygnięcie obowiązuje tymczasowa ochrona konserwatorska. Zgodnie z art. 10a u.o.z.o.z. od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. Powyższy zakaz dotyczy także robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. Oznacza to, że tymczasowa ochrona konserwatorska nie zostaje zniesiona na części obszaru, którego dotyczy odmowa wpisu z chwilą wydania niniejszej decyzji LWKZ, lecz w dacie potwierdzenia ostateczności tej decyzji.

Załączniki:

1. Załącznik graficzny, na którym: kolorem czerwonym i szrafowaniem oznaczono obszar wpisanego do rejestru zabytków krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r., a kolorem żółtym zaznaczono obszar, którego granice zostały oznaczone na szkicu stanowiącym integralną część opinii eksperckiej Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 28 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP.
2. Pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków nieruchomych krajobrazu kulturowego.
3. Wykaz adresatów decyzji (a/a)

Otrzymują

- 1) Stowarzyszenie „Bitwa pod Komarowem”, Krzywystok Kolonia 15, 22-435 Komarów-Osada (doręczenie elektroniczne)
- 2) Gmina Komarów-Osada, ul. Rynek 15, 22-435 Komarów-Osada (doręczenie elektroniczne)
- 3) Gmina Sitno, Sitno 73, 22-424 Sitno (doręczenie elektroniczne)

ul. Archidiakońska 4
20-113 Lublin

tel./fax: 81 532 90 35
tel.: 815325937

e-mail: info@wkz.lublin.pl
ePUAP: /WUOZL/SkrytkaESP

www.gov.pl/web/wuoz-w-lublinie

e-doręczenia: AE:PL-24680-17436-BDVJH-17

- 4) Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa O/T w Lublinie repr. Skarb Państwa, ul. Karłowicza 4, 20-027 Lublin (doręczenie elektroniczne)
- 5) Zarząd Dróg Powiatowych w Zamościu repr. Skarb Państwa, ul. Szczepieszka 69, 22-400 Zamość (doręczenie elektroniczne)
- 6) Starosta Powiatu Zamojskiego repr. Skarb Państwa, ul. Przemysłowa 4, 22-400 Zamość (doręczenie elektroniczne)
- 7) Powiat Zamojski – Zarząd Powiatu Zamojskiego, ul. Przemysłowa 4, 22-400 Zamość (doręczenie elektroniczne)
- 8) Wspólnota Gruntowa Wsi Antoniówka, Sołtys wsi Antoniówka - Pani Justyna Antos, Antoniówka 22A, 22-435 Komarów-Osada
- 9) Pan Jan Znamiec, Prezes Zarządu repr. Towarzystwo 8 Pułku Ułanów Księcia Józefa Poniatowskiego z siedzibą w Krakowie, ul. Krowoderska 5/2a, 31-141 Kraków
- 10) Pani Romana Rupiewicz - sekretarz i pełnomocnik Stowarzyszenia *Genius Loci* z siedzibą w Warszawie, ul. Stanisława Kostki Potockiego 10/16, 02-958 Warszawa (doręczenie elektroniczne)
- 11) Fundacja Dialog, ul. Pijarska 5/3, 31-015 Kraków
- 12) Pani Katarzyna Szot adwokat - pełnomocnik zastępujący strony postępowania, tj: VEGGIEFRESH Sp. z o.o. z siedzibą w Suchej Woli, Ewelinę Martę Kandybowicz, Annę Aleksandrę Sianożęcką oraz Anetę Kapera (doręczenie elektroniczne na wskazany adres: Tokarczyk i Partnerzy Kancelaria Radców Prawnych i Adwokatów, Al. Rejtana 36/4/2, 35-310 Rzeszów)
- 13) Pani Monika Przeradzka - pełnomocnik zastępujący Vortex Energy Windpark Sp. z o.o., Al. Piastów 30, 71-064 Szczecin (doręczenie elektroniczne)
- 14) pozostałe strony będące podmiotami prywatnymi – otrzymują wg załączonego wykazu
- 15) a/a

Do wiadomości:

- 1) VEGGIEFRESH Sp. z o.o. repr. Przez Prezesa Zarządu Piotra Kapere, Sucha Wola 30, 37-630 Oleszyce (doręczenie elektroniczne)
- 2) CONSULTING Sp. z o.o., Szaflary, Osiedle Nowe 20, 34-424 Szaflary (doręczenie elektroniczne)
- 3) Narodowy Instytut Dziedzictwa, ul. Chmielna 132/134, 00-805 Warszawa (doręczenie elektroniczne)
- 4) Delegatura WUOZ w Zamościu, ul. Staszica 29, 22-400 Zamość

Decyzja została wydana w postaci elektronicznej i podpisana kwalifikowanym podpisem elektronicznym.

Integralną częścią pisma jest potwierdzenie weryfikacji podpisu elektronicznego wraz z identyfikatorem pisma wydanym przez system teleinformatyczny za pomocą którego pismo zostało wysłane.

ul. Archidiakońska 4

tel./fax: 81 532 90 35

e-mail: info@wkz.lublin.pl

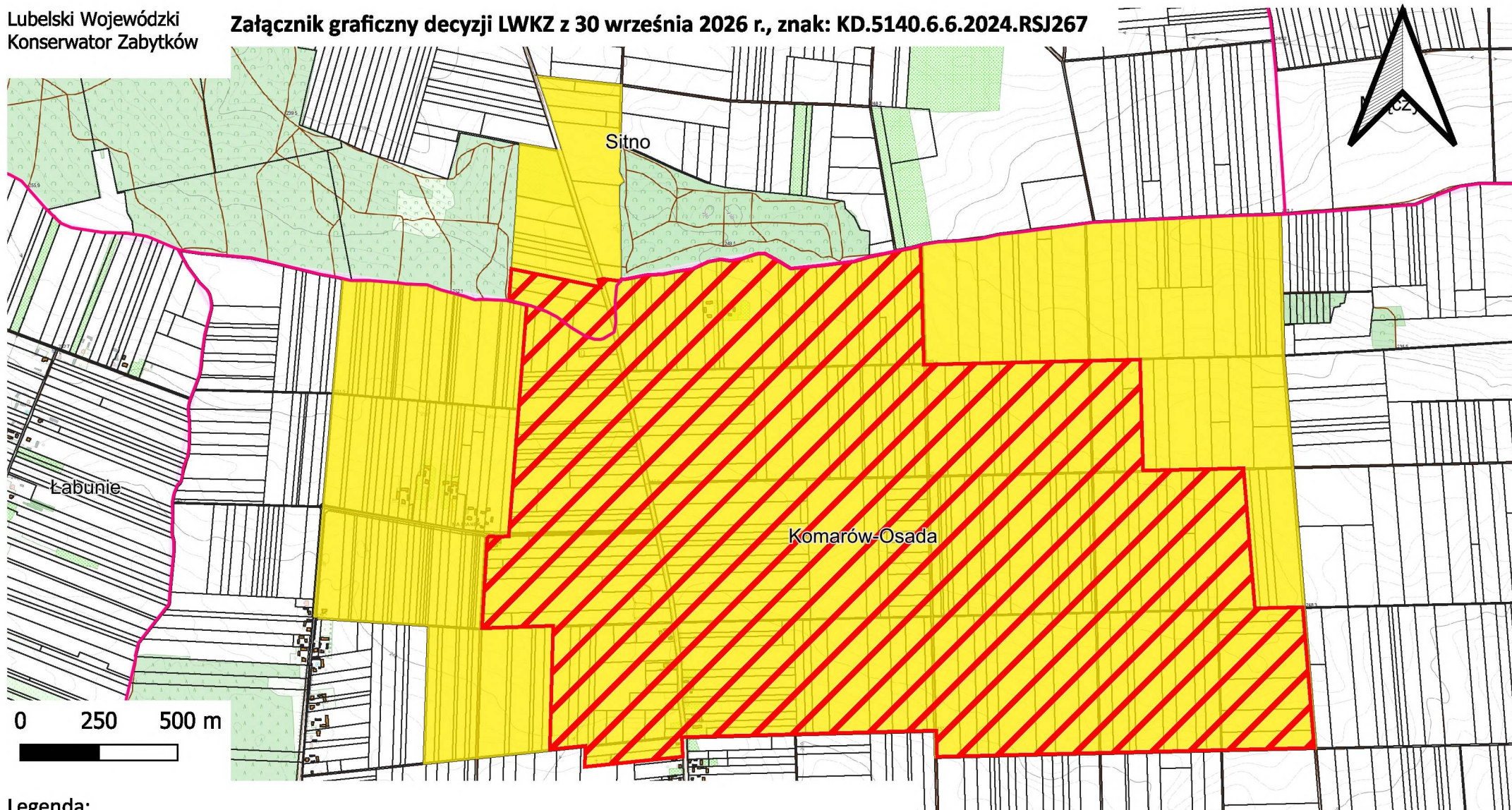
20-113 Lublin

tel.: 815325937

ePUAP: /WUOZL/SkrytkaESP

www.gov.pl/web/wuoz-w-lublinie

e-doręczenia: AE:PL-24680-17436-BDVJH-17

Legenda:

- kolorem czerwonym i szrafowaniem oznaczono obszar wpisanego do rejestru zabytków krajobrazu kulturowego pola bitwy pod Komarowem z 31 sierpnia 1920 r.,
- kolorem żółtym zaznaczono obszar, którego granice zostały oznaczone na szkicu stanowiącym integralną część opinii eksperckiej Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 28 września 2020 r., znak: DSK.5111.13.2020.EP.

dr Dariusz Kopciowski
Lubelski Wojewódzki Konserwator
Zabytków
/kwalifikowany podpis elektroniczny/

**Pouczenie o skutkach wpisu do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomych
krajobrazu kulturowego.**

Niniejsze pouczenie stanowi wybór najważniejszych przepisów określających skutki wpisu do rejestru zabytków nieruchomych. Pełną treść przepisów zawiera ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.).

- Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki nieruchome będące, w szczególności krajobrazami kulturowymi (art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a).
- Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku, zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5).
- Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5 ustawy, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:
 - uszkodzeniu, zniszczeniu zabytku, a także zagrożeniu dla zabytku - nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia lub zagrożenia;
 - zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku - nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości albo nastąpienia tej zmiany (art. 28).Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru, który nie dopełni w/w obowiązku, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł (art. 107a).
- Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru (z wyjątkiem upraw rolniczych) wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku (z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości). W celu spełnienia w/w wymogów WKZ jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji (art. 25).
Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku (art. 27).
- Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:
 - prowadzenie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, a także wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku oraz prowadzenie badań archeologicznych (art. 36 ust. 1 pkt: 1, 2, 5);
 - dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru (w tym podziału geodezyjnego nieruchomości), zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku, prowadzenie badań archeologicznych oraz poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (w tym zabytków archeologicznych), przy

użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych, umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, a także podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru (art. 36 ust. 1 pkt 8-12).

Wojewódzki konserwator zabytków może uzależnić wydanie pozwolenia na podejmowanie w/w działań od przeprowadzenia, na koszt wnioskodawcy, niezbędnych badań archeologicznych. Egzemplarz dokumentacji badań jest przekazywany nieodpłatnie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków (art. 36 ust. 4). Uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami Prawa budowlanego (art. 36 ust. 8).

Kto bez pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1, 2, 5 lub podejmuje działania o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków - podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł. (art. 107d).

W przypadku gdy bez wymaganego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków lub w sposób odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu wykonano przy zabytku wpisanym do rejestru roboty budowlane oraz inne działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 8-12, wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję nakazującą przywrócenie zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowanie terenu, określając termin wykonania tych czynności, albo zobowiązującą do doprowadzenia zabytku do jak najlepszego stanu we wskazany sposób i w określonym terminie (art. 45). Osoba, która dopuściła się naruszenia przepisów o zabytkach lub naruszyła zakres i warunki określone w pozwoleniu, jest obowiązana na swój koszt wykonać czynności nakazane w w/w decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków o wstrzymaniu wykonywanych bez jego pozwolenia lub w sposób odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu (art. 44 ust. 4).

- Wojewódzki konserwator zabytków może wznowić postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia, o którym mowa w art. 36 ustawy, a następnie zmienić je lub cofnąć, w drodze decyzji, jeżeli w trakcie wykonywania badań lub innych działań określonych w pozwoleniu wystąpiły nowe fakty i okoliczności, mogące doprowadzić do uszkodzenia lub zniszczenia zabytku (art. 47 ust. 1).
- Właściciel lub posiadacz zabytku nieruchomego bądź nieruchomości o cechach zabytku jest obowiązany udostępnić ten zabytek bądź nieruchomość wykonawcy badań w celu ich przeprowadzenia. W przypadku odmowy udostępnienia zabytku nieruchomego bądź nieruchomości - wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję nakazującą właścicielowi lub posiadaczowi udostępnienie tego zabytku bądź nieruchomości, na czas niezbędny do przeprowadzenia badań, jednak nie dłuższy niż 3 miesiące od dnia, w którym decyzja stała się ostateczna. Za szkody wyrządzone w związku z w/w badaniami przysługuje odszkodowanie na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym (art. 30).
- Od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. W/w zakaz dotyczy także robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie (art. 10a).
- Wojewódzki konserwator zabytków lub działający z jego upoważnienia pracownicy wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków prowadzą kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Czynności kontrolne

przeprowadza się w obecności kontrolowanej osoby fizycznej albo kierownika kontrolowanej jednostki organizacyjnej lub upoważnionej przez niego osoby (z zachowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych). Osoby kontrolujące są uprawnione do: wstępu na teren nieruchomości (jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie zniszczenia lub uszkodzenia zabytku), sprawdzania zgodności wszelkich działań podejmowanych przy zabytkach wpisanych do rejestru oraz prowadzonych badań archeologicznych z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu i zatwierdzoną dokumentacją, żądania ustnych lub pisemnych informacji w zakresie niezbędnym dla ustalenia stanu faktycznego dotyczącego zakresu kontroli, żądania okazania dokumentów i udostępnienia wszelkich danych mających związek z zakresem kontroli, dokonania wpisu w dzienniku budowy w zakresie określonym przepisami Prawa budowlanego (art. 38).

Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł. (art. 107c).

Na podstawie ustaleń wynikających z kontroli, w przypadku ustalenia, że zabytek jest w nieodpowiednim stanie zachowania, wojewódzki konserwator zabytków może wydać kontrolowanej osobie fizycznej lub kierownikowi kontrolowanej jednostki organizacyjnej zalecenia pokontrolne usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości, w określonym terminie (art. 40 ust. 1). Kto wbrew obowiązкови nie wykonuje w/w zaleceń pokontrolnych podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 50 000 zł. (art. 107e).

UWAGA - skutki prawne w zakresie uprawnień i obowiązków wynikających z wpisania obiektu do rejestru zabytków określone są również przepisami następujących ustaw:

1. ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. 2025 poz. 1590),
2. ustawa z 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018 r., poz. 2337),
3. ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz.U. 2026 poz. 478),
4. ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 333 ze zm.),
5. ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. 2025 poz. 707),
6. ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. 2024 poz. 82 ze zm.),
7. ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r., poz. 54),
8. ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2026 poz. 524 ze zm.),
9. ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2026 poz. 399 ze zm.),
10. ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2026 poz. 538),
11. ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r., poz. 774 ze zm.).

Ponadto obowiązuje:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021, poz. 56).